

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI
VE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem SARIER

İstanbul
Haziran-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI VE
İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem SARIER

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali Haydar ŞAR

İstanbul
Haziran-2024

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Ali Haydar ŞAR _____

Üye : Doç. Dr. Besra TAŞ _____

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Halime EKER _____

Onay

Yukarıda imzalarım, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....
Prof. Dr. Erhan İÇENER
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” isimli çalışmanın öneri basamağından sonuçlandığı ana kadar geçen süreçte, bilimsel etiğe ve akademik kaidelere özenle uyduğumu, tez içerisindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Gizem SARIER

ÖN SÖZ

Eğitime ve milletime olan tutkumu başta ailemin tutumlarına sonra da gönlünü bu yola adanmış öğretmenlerime borçluyum. Küçük yaşlardan itibaren her daim vatanıma hizmet etmeyi boynuma borç bildim. Bu duygular ışığında çocukların aile ve eğitim yaşantılarının geleceklerine uzanan mihenk taşları olduğuna inancım sonsuz. Yüksek lisansa başlarken de en büyük motivasyonum inancım oldu. İçinde var olduğumuz toplumu yeni nesillere daha sağlıklı aktarabilme duygusu, daha çok okumayı, daha çok araştırmayı ve üretmeyi gerektiriyordu. Kendimi hep yolun başında hissetmek ise sanıyorum bu yolculuktaki en büyük nimetim. Duygularımın devamını doktora tezimin ön sözünde yazmayı umut ederek, yoluma ışık olan insanlara teşekkür etmek istiyorum.

Yüksek lisans tez aşamasında danışman hocam ile tanışmam benim için bir dönüm noktası oldu. Kısa bir görüşme sonrasında bana çizdiği yol haritası bilgilerimi toparlayıp tez olarak sunmamda önümü açtı. Sahip olduğu tecrübe ile yaklaşık üç yıl boyunca emek verdiğim süreci nihayete kavuşturmam da büyük katkısı oldu. Her şeyden önemlisi kısa bir süre olmasına rağmen bana inandı. Bu sebeple değerli hocam Prof. Dr. Ali Haydar şAR' a şükranlarımı sunuyorum.

Tezimin istatistik süreçlerinde bilgisine başvurduğum değerli hocam Prof. Dr. Eyüp çELİK' e, yine kendi öğrencisi olmamama rağmen istatistik konusunda takıldığım her noktada beni aydınlatan ve zaman ayıran değerli hocam Doç. Dr. Reşat SADIK' a yürekten teşekkür ediyorum.

Bu yaşıma gelmemde emeği olan, bana her zaman destek olan, hayallerime inanan, her daim yanımda olan başta anneme ve anneanneme, benden babalığını esirgemeyen dayıma, çocuklarımın cici anneleri yengeme, çınarımız dedeme sonsuz teşekkür ediyorum.

Ve kıymetlilerim... Bu hayattaki en büyük şansım, can yoldaşım Furkan SARIER'e, varlıklarına şükrettiğim çocuklarım Ata'm, Sare'm ve Aslı'ma hayatımda oldukları ve anlayışla yanımda olup beni destekledikleri için minnettarım.

Daha öğrenilecek çok bilgi, yürünecek çok yol, aşılacak çok hedef var...

Gizem SARIER

İstanbul, 2024

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI VE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Gizem SARIER

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Haydar ŞAR

Haziran, 2024 – 98 Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim 2. kademe (ortaokul) 5-6-7-8. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla birlikte, demografik özelliklere göre akran zorbalığı ve iletişim becerilerinin ne yönde farklılık gösterdiği alt amaçlar olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin zorba ya da kurban olma eğilimleri ile iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla genel tarama desenlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmış, iki değişken arasındaki ilişki korelasyonuna bakılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Bolu İli Merkez İlçesinde bulunan, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan 512 ortaokul (5-6-7-8. Sınıf) öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veriler “*Kişisel Bilgi Formu*”, “*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (AZBÖEF)*” ve “*İletişim Becerileri Envanteri (İBE)*” aracılığı ile toplanmıştır. “*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu*”na verilen yanıtların hem toplam puanda hem de alt boyutlarında normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu sebeple bağımsız analizlerde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Mann–Whitney U testi ve Kruskal Wallis-H testleri yapılmıştır. Fiziksel Zorbalık, Sözel Zorbalık, Dışlama, Söylenti Çıkarma ve Yayma, Eşyalara Zarar Verme ve Cinsel Zorbalık alt boyutları arasındaki korelasyonları değerlendirmek için Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır. İletişim becerileri ile akran zorbalığı ve alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri arttıkça, zorbalık ve zorbalığa maruz

kalma davranışı azalmaktadır. Zorbalık ölçeği toplam puanına bakıldığında; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, spor eğitimi alan öğrencilerin, spor eğitimi almayan öğrencilere göre daha fazla zorba davranış eğiliminde olduğu bulunmuştur. Yine yaş ilerledikçe, sınıf düzeyi yükseldikçe zorba davranışların arttığı söylenebilir. Okul türü açısından özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, resmi ortaokul ve imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerden daha fazla zorba davranış eğiliminde olduğu bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı ile zorbalık toplam puanı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kurban toplam puanı ile öğrencilerin cinsiyeti arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Spor eğitimi alan öğrencilerin daha fazla zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Kurban toplam puanı ile yaş, sınıf düzeyi, okul türü, anne-baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

“İletişim Becerileri Envanteri” toplam puanı normal dağılım gösterdiği için bu ölçeğin bağımsız testlerinde ANOVA ve t Testi kullanılmıştır. Öğrencilerin iletişim becerileri cinsiyet açısından kızlar lehine anlamlı fark göstermiştir. Öğrencilerin iletişim beceri düzeyi annelerinin çalışma durumuna, spor eğitimi alma durumuna, yaşa, sınıf düzeyine, okul türüne, annelerinin eğitim düzeyine, babalarının eğitim düzeyine ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Anahtar Kelimeler: Akran Zorbalığı, İletişim Becerileri, İletişim, Akran, Zorba, Kurban.

ABSTRACT

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN PEER BULLYING AND COMMUNICATION SKILLS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Gizem SARIER

Master, Guidance and Psychological Counseling

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ali Haydar ŞAR

June, 2024 – 98 Pages

The main purpose of this research is to examine the relationship between peer bullying and communication skills of 5-6-7-8th grade students of primary school 2nd stage (secondary school). With this purpose, the differences between peer bullying and communication skills according to demographic characteristics were determined as sub-objectives.

In this study, in order to reveal the relationship between middle school students' tendency to be bullies or victims and their communication skill levels, the relational screening method, one of the general screening designs, was used and the correlation between the two variables was examined.

The study group consists of 512 secondary school (5th-6th-7th-8th grade) students studying in the 2023-2024 academic year in the Central District of Bolu Province. Data in the study were collected through the “Personal Information Form”, “Peer Bullying Determination Scale Adolescent Form (AZBÖEF)” and “Communication Skills Inventory (İBE)”. It was observed that the responses given to the “Peer Bullying Determination Scale Adolescent Form” did not show a normal distribution both in total score and in its sub-dimensions. For this reason, non-parametric tests were used in independent analyzes. Mann–Whitney U test and Kruskal Wallis-H tests were performed. Spearman Correlation Test was used to evaluate the correlations between the sub-dimensions of Physical Bullying, Verbal Bullying, Exclusion, Creating and Spreading Rumors, Damaging Properties and Sexual Bullying. It was determined that there was a negative significant relationship

between communication skills and peer bullying and its sub-dimensions. As the communication skill levels of students increase, bullying and bullying behavior decrease. When the total score of the bullying scale is examined; it was found that male students tend to bully more than female students, and students who receive sports training tend to bully more than students who do not receive sports training. Again, it can be said that bullying behavior increases as age increases and the grade level increases. In terms of school type, it was found that students studying in private secondary schools tend to bully more than students studying in public secondary schools and imam hatip secondary schools. No significant difference was found between the total bullying score with the mother's education level, father's education level and number of siblings. A significant difference was found between the total victim score and the gender of the students. Accordingly, it was determined that male students were exposed to bullying more than female students. It is seen that students who receive sports training are exposed to bullying more. No significant difference was found between the total victim score and age, grade level, school type, mother-father education level and number of siblings.

Since the total score of the "Communication Skills Inventory" showed a normal distribution, ANOVA and t Test were used in the independent tests of this scale. The communication skills of the students showed a significant difference in favor of girls in terms of gender. The communication skill levels of the students did not show a significant difference according to their mothers' employment status, sports training status, age, grade level, school type, mothers' education level, fathers' education level and number of siblings.

Key Words: Peer Bullying, Communication Skills, Communication, Peer, Bully, Victim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	8
İKİNCİ BÖLÜM	19
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	19
2.1. İletişim Becerileri.....	19
2.1.1. İletişimin Tanımı	19
2.1.2. İletişim Sürecinin Öğeleri.....	20
2.1.2.1. Kaynak	20
2.1.2.2. Mesaj.....	21
2.1.2.3. Kanal.....	21
2.1.2.4. Alıcı	21
2.1.2.5. Geri Bildirim	22
2.1.3. İletişim Türleri	22
2.1.3.1. Sözlü İletişim.....	22
2.1.3.2. Sözsüz İletişim.....	23
2.1.3.3. Yazılı İletişim	24

2.1.4. İletişim Engelleri	24
2.1.5. İletişim Becerileri	24
2.1.5.1. Konuşma	25
2.1.5.2. Dinleme	25
2.1.5.3. Empati	26
2.1.5.4. Beden Dili	26
2.2. Akran Zorbalığı.....	27
2.2.1. Akran Zorbalığı Kavramı	27
2.2.2. Akran Zorbalığı Türleri	27
2.2.2.1. Fiziksel Zorbalık.....	28
2.2.2.2. Sözel Zorbalık	28
2.2.2.3. Dışlama	28
2.2.2.4. Söylenti Çıkarma ve Yayma	28
2.2.2.5. Eşyalara Zarar Verme	29
2.2.2.6. Cinsel Zorbalık	29
2.2.3. Akran Zorbalığı Rollerini	29
2.2.3.1. Zorba.....	30
2.2.3.2. Kurban.....	30
2.4. İlgili Araştırmalar.....	30
2.4.1. İletişim Becerileri ile İlgili Yapılan Araştırmalar	30
2.4.2. Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	32
YÖNTEM.....	32
3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Çalışma Grubu	32
3.3. Veri Toplama Araçları	33
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	33
3.3.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu	34
3.3.3. İletişim Becerileri Envanteri	35

3.4. Verilerin Toplanması.....	36
3.5. Verilerin Analizi	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	37
BULGULAR	37
4.1. Betimsel Analiz Bulguları	38
4.2. İletişim Becerilerine İlişkin Bulgular	40
4.3. Zorba Ölçeğine İlişkin Bulgular	44
4.3. Kurban Ölçeğine İlişkin Bulgular	55
4.4. İletişim Becerileri ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	65
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	69
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	69
5.1. Sonuç.....	69
5.2. Tartışma.....	72
5.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumlarına Yönelik Tartışma.....	72
5.2.2. Ortaokul Öğrencilerinin Zorbalık Davranışlarının ve Zorbalığa Maruz Kalmalarının (Kurban) Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumlarına Yönelik Tartışma.....	75
5.2.3. Ortaokul Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeyleri ile Zorbalık Davranışı Gösterme ve Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma	77
5.3. Öneriler.....	80
5.3.1. Araştırmacılara Öneriler	80
5.3.2. Uygulayıcılara Öneriler	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	Error! Bookmark not defined.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1: Ortaokul Öğrencilerine Ait Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	33
Tablo 3.2: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu Cronbach Alfa Katsayısı Değerlerine Dair Bulgular	34
Tablo 4.1: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu İle İletişim Becerileri Envanterinin Normal Dağılım Test Sonuçları	37
Tablo 4.2: İletişim Becerileri Envanteri Betimsel Bulguları	38
Tablo 4.3: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Kurban Ölçeği) Betimsel Bulguları	38
Tablo 4.4: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Zorba Ölçeği) Betimsel Bulguları	39
Tablo 4.5: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre İletişim Becerileri Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları	40
Tablo 4.6: Öğrencilerin Anne Çalışma Durumuna Göre İletişim Becerileri Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları	40
Tablo 4.7: Öğrencilerin Spor Eğitimi Alma Durumuna Göre İletişim Becerileri Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları	41
Tablo 4.8: Öğrencilerin Yaşına Göre İletişim Becerileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	41
Tablo 4.9: Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	42
Tablo 4.10: Öğrencilerin Okul Türüne Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	42
Tablo 4.11: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	43
Tablo 4.12: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	43
Tablo 4.13: Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları	44

Tablo 4.14: Zorbalık Ölçeğinin Cinsiyete Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları	44
Tablo 4.15: Zorbalık Ölçeğinin Anne Çalışma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 4.16: Zorbalık Ölçeğinin Spor Eğitimi Alma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 4.17: Zorbalık Ölçeğinin Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	48
Tablo 4.18: Zorbalık Ölçeğinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	49
Tablo 4.19: Zorbalık Ölçeğinin Okul Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	50
Tablo 4.20: Zorbalık Ölçeğinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	52
Tablo 4.21: Zorbalık Ölçeğinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 4.22: Zorbalık Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	54
Tablo 4.23: Kurban Ölçeğinin Cinsiyete Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları	55
Tablo 4.24: Kurban Ölçeğinin Anne Çalışma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları.....	56
Tablo 4.25: Kurban Ölçeğinin Spor Eğitimi Alma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 4.26: Kurban Ölçeğinin Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	58
Tablo 4.27: Kurban Ölçeğinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 4.28: Kurban Ölçeğinin Okul Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları	60

Tablo 4.29: Kurban Ölçeğinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 4.30: Kurban Ölçeğinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 4.31: Kurban Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 4.32: İletişim Becerileri ile Fiziksel Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları.....	65
Tablo 4.33: İletişim Becerileri ile Sözel Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları.....	65
Tablo 4.34: İletişim Becerileri ile Dışlama Yoluyla Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları.....	66
Tablo 4.35: İletişim Becerileri ile Söylenti Çıkarma ve Yayma Yoluyla Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları.....	66
Tablo 4.36: İletişim Becerileri Eşyalara Zarar Verme Yoluyla Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları	67
Tablo 4.37: İletişim Becerileri Cinsel Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları	67
Tablo 4.38: İletişim Becerileri Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları	68

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: (Statistic Packets For Social Sciences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
vb	: ve benzeri
vd	: ve diğerleri
İBE	: İletişim Becerileri Envanteri
AZBÖEF	: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu
WHO	: (World Health Organization) Dünya Sağlık Örgütü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DSM	: (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) Mental bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı
OECD	: (Organisation for Economic Co-Operation and Development) Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın ilk bölümünde; problem, amaç, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar konuları ele alınacaktır.

1.1. Problem

Bugün üzerinde çalışmış olduğumuz bilim, insanın toplumsallaşmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İnsan dünyaya geldiği andan itibaren iletişim kurarak toplumsallaşma sürecine dahil olmaya başlamaktadır. Toplulukların varlıklarını istikrarlı bir şekilde sürdürmeleri toplumsallaşma sürecinin bir parçasıdır (Linton, 1945: 361). Elbette toplumsallaşma sürecinin yani bireye toplumun değer ve normlarının aktarıldığı ilk yaşantılarının olduğu yer aile ortamıdır (Yazgan İnanç, Kılıç Atıcı ve Bilgin, 2019: 200). Bunu ikinci sırada takip eden kurum ise okullardır.

İnsanlığın doğuşundan bu yana bireyler her daim toplumsallaşma gayreti içinde olmuşlardır ve bu toplumları kurmak, yönetmek, idame ettirmek için çabalamışlardır. Toplumu yönetmek için ihtiyaç duyulan ortamın oluşması , toplumu oluşturan bireylere istedik davranışların kazandırılması ile daha mümkün olacaktır. İşlevsel yaklaşıma göre, toplumdaki nizam ve refahın devam etmesi için; okullar, bireyleri eğiterek istedik davranışları kazandıran kurumlar olarak görev yapmaktadırlar (Erdoğan, 2017: 42). Bu sebeple; toplumsal sorunlara çözüm aranırken, bireyin toplumsallaşma sürecinde dahil olduğu aile, okul ve çevre birçok araştırmanın da ilgi odağı olmaktadır.

Bu bilgiler ışığında ilerlediğimizde, toplumda ortaya çıkan sorunları çözerken , sorunun kaynağına, yani bireyin aile yaşantısına ve gelişimine (eğitim hayatı bu sürecin uzunca bir parçasıdır) yönelmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

Günümüzdeki önemli sorunlardan biri insanlığı yaşamsal mücadele boyutunda tehdit haline gelen şiddet problemidir. Yapılan araştırmalar ve istatistik verileri göstermektedir ki, şiddet eğrisi her geçen yıl artış göstermektedir. Bu durum da toplumların ve hatta genele yaydığımızda dünyanın, insanlığın sağlıklı nesillere aktarılabilmesi için şiddet problemine çözüm üretmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılan bilimsel her türlü çalışma insanlık için önem arz etmektedir. Şiddet, insanın saldırganlığının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ilk olarak

başlamamız gereken husus saldırganlıktır. Saldırganlığın sözlük anlamına bakacak olursak, bireyin korkması, düşmanca duygular beslemesi, rekabet içine girmesi, engellenmesi, öfkelenmesi veya kendisini savunması doğrultusunda ortaya çıkan, sembolik, sözel ya da fiziki davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Budak, 2005: 627). Birçok farklı kuram saldırganlık davranışını kendi anlayışı içerisinde yorumlamıştır. Örneğin; psikanalitik yaklaşımın savunucusu Freud saldırganlığın önce libidonun engellenmesi neticesinde meydana geldiğini savunmuş, daha sonra savaşların artmasıyla fikrini değiştirerek insandaki ölüm içgüdüsüne dayalı olarak ortaya çıktığını ve bunun boşaltılması gereken bir enerji olduğunu savunmuştur. Evrimsel görüşe göre saldırganlık bir hayatta kalma çabası iken, davranışçı ekole göre uyaranlara verilen bir tepki olarak açıklanmaktadır. Saldırganlığa karşı geliştirilen birden fazla tutum da göstermektedir ki çok kapsamlı bir problemdir ve birden fazla boyutta çözüm önerileri aramak gerekir (Karslı, 2020: 308-310).

Saldırganlığın bu çok boyutlu yapısında barındırdığı akran zorbalığı kavramı ise son yıllarda özellikle okullarda karşımıza çıkan; çocukların hem psiko-sosyal gelişimlerini hem de akademik yaşantılarını ve dolayısıyla toplumları olumsuz yönde etkileyen, yapılan çalışmalara rağmen giderek artan bir risk faktörü olarak hayatımıza girmiştir. Uluslararası literatürde ‘bullying, peer bullying’ olarak rastladığımız akran zorbalığı kavramının üzerinde önemle duran isim Dan Olweus olmuştur.

OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü) yaptığı araştırmada ülkemizdeki çocukların %24’ünün ayda birkaç kez zorbalığa maruz kaldığını rapor etmiştir (OECD, 2023). Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2021-2022 istatistiklerine baktığımızda okul öncesi-ilköğretim ve ortaöğretimde yaklaşık 20 milyon öğrencinin eğitim aldığını görmekteyiz. (MEB, 2022). Dünya sıralamasında bizi üst sıralara taşıyan oranlar; zorbalığa maruz kalan, zorbalık yapan ve seyirci kalanlar olarak geniş kapsamlı düşünüldüğünde, durumun ciddiyeti ve önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.

Akran zorbalığını saldırganlıktan izole eden özelliği, kasıtlı ve tekrarlayıcı olarak görülmesidir. Akran zorbalığında güç dengesizliği de etkileyen faktör olarak tanımlanmaktadır. Akran zorbalığı kavramının aktörleri; zorba, kurban hem zorbalık yapan hem de zorbalığa maruz kalan zorba-kurban, şahit oldukları olaylar karşısında sessiz kalan nötr öğrenciler olarak dört başlık altında karşımıza çıkmaktadır. Akran zorbalığının alt faktörleri olarak karşımıza çıkan fiziksel ve sözel zorbalığa sonraları

dışlama, söylenti çıkarma ve yayma en son aşamada ise eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık da eklenmiştir (Pişkin ve Ayas, 2011: 8). Bu son eklenen boyutlardan sonra, akran zorbalığı kavramının saldırganlık kapsamı genişlemiş ve davranım bozukluğu ile daha fazla ortak noktaya sahip olmuştur.

Saldırganlık Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayımlanan ve davranış bozukluklarını sınıflandırmada başvuru kaynağı olan DSM-IV kitabında (bu kaynak belirli aralıklarla güncellenmektedir), davranım bozukluğu ölçütü olarak kabul görmektedir. Davranım bozukluğunda en önemli durum bireyin kendi dışındakilerin haklarına saygı göstermemesi, bununla beraber fiziki-sözel-gizli ya da açık saldırganlık, davranışlarda yıkıcılık, cinsel konularda açık davranma ve saldırganlık, etrafa karşı korkusuzca davranma gibi belirtiler karşımıza çıkmaktadır (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013: 976).

Farklı toplumlara bakıldığında davranım bozukluğunun en sık karşılaşılan belirtileri saldırganlık ve şiddet davranışlarıdır. Toplumsallaşmanın bu durum üzerindeki etkisini inceleyecek olursak, bireyselliğin ön planda olduğu kültürlerde rekabet ortamının yaygın olmasından kaynaklı şiddet olasılığının daha fazla sosyal bağlılığın ön planda olduğu otoriter kültürlerde ise olasılığın daha az olduğu düşünülmektedir (Cooke, 1996: 23). Küçük yaşlarda davranım bozukluğu gösteren bireylerin çoğunlukla ilerleyen süreçte antisosyal kişilik bozukluğu yaşadığı ve bu noktadan sonra tedavisinin birçok denenmiş yöntemle rağmen kesin sonuç vermediği, toplumsal düzeni bozan davranışları ile karşımıza çıktığını görmekteyiz. 1990'ların başında risk oranı yüksek okullarda saldırgan davranışlar gösteren 891 öğrenci ile on yıl süren bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada öğrenciler kontrol ve denek grubu olarak ikiye ayrılarak, deney grubunda olan öğrencilere ; ebeveyn davranış yönetimi eğitimi, çocuk sosyal-bilişsel beceri eğitimi, okuma eğitimi, ev danışmanlığı ve evrensel bir sınıf müfredatını içeren eğitimler verilmiştir. Çalışmanın sonunda denek grubundaki öğrencilerin saldırganlık davranışlarında anlamlı değişiklikler saptanmıştır (Dodge ve Conduct Problems Prevention Research Group, 2007: 1250). Literatürde yer alan birçok çalışmada saldırgan davranış gösteren çocukların, kendini ifade etmekte güçlük çektiği ve yıkıcı davranışlara başvurduğu görülmektedir. Küçük yaşlardaki çocuklarda tıpkı yetişkinlerde olduğu gibi, kendilerini ifade edemediklerinde hırçınlaşma, öfkelenme, eşyalara zarar verme gibi davranışlar ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda kişilere kendilerini ifade etme becerilerini kazandırarak, kişilerarası iletişimde olumsuz bir tür olarak karşımıza çıkan saldırganlık davranışının azalabileceği düşünülebilir.

İletişim; basit anlamda bilgiyi aktarma sanatıdır. Derinlemesine konuya eğildiğimizde ise bu sanatın birçok inceliği mevcuttur. Bilgiyi aktaran kişinin sahip olması gereken nitelikler, bilginin aktarım sırasında sahip olması gereken nitelikler, bilgiyi alan kişiye dair nitelikler iletişim sürecinin önemini anlatan incelikleridir. Toplum içinde var olan her birey, toplumun bir parçası olarak iletişim kurmak zorundadır ve toplumla arasındaki ilişkinin sağlıklı olması açısından etkili iletişim becerilerine sahip olmak durumundadır. Topluma uyum sağlayamayan bireylerde, antisosyal kişilik bozukluğu gibi toplum için risk oluşturan problemlere sahip olma olasılığı artmaktadır.

Sonuç olarak; birey toplum içinde varlığını sürdürebilen bir organizmadır. Bu toplum sürecine dahil olurken çevresiyle iletişim kurmaktadır. Kişilerarası ilişkilerde gerekli iletişim becerilerine sahip olmayan bireyler, kendini ifade etmekte ve toplumsallaşma sürecinde sorun yaşamaktadırlar. Toplumsal sorunların başında gelen saldırganlık ve dolayısıyla akran zorbalığı davranışı ise kendini ifade edemeyen, öfkesini yönetmeyi bilmeyen, empatiden yoksun bireyler tarafından gösterilmektedir. Genel olarak; akran zorbalığına bir şekilde karışan bireylerin iletişim becerilerinden yoksun olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmayla akran zorbalığı aktörlerinin sahip olduğu iletişim beceri düzeyleri incelenerek, okullarda yaşanan bu saldırganlık türüne, farklı bir çözüm önerisini sunulmak istenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim 2. kademe (ortaokul) 5-6-7-8. sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla birlikte, demografik özelliklere göre akran zorbalığı ve iletişim becerilerinin ne yönde farklılık gösterdiği alt amaçlar olarak belirlenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada aşağıda bulunan sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı ve spor eğitimi almasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Ortaokulda öğrenim gören zorba öğrenciler; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı ve spor eğitimi almasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ortaokulda öğrenim gören akran zorbalığına maruz kalan (kurban) öğrenciler; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı ve spor eğitimi almasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ile fiziksel zorbalık yapma ya da maruz kalma davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ile sözel zorbalık yapma ya da maruz kalma davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ile dışlama yoluyla yapılan ya da maruz kalınan zorbalık davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ile söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı gösterme ya da bu duruma maruz kalma davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ile eşyalarına zarar verme ya da bu duruma maruz kalma davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
9. Ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri ile cinsel zorbalık yapma ya da maruz kalma davranışı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Toplum ile insanın etkileşimini konu alan sosyoloji ve insan zihnini, davranışlarını inceleyen psikolojiden doğan, 19. yy.'ın sonlarında ortaya çıkan sosyal psikoloji bireyin topluma entegrasyonu ile ilgilenmektedir. Bu entegrasyon sürecinin olmazsa olmazı ise iletişimdir. İletişim, kişilerin duygularını, fikirlerini, istek ve ihtiyaçlarını iletme ve diğerlerini anlama sürecidir. İletişim becerisi ise bu süreci daha başarılı kılan yeterliliklere sahip olmakla doğru orantılıdır. Bu yeterlilikler karşımızdakini daha iyi anlama ve mesajın içerdiği duygu, düşüncüyü özümseyerek etkili iletişimi sağlamaktır (Künüçen, vd., 2003: 58). Kişiler arası ilişkilerde mesajın doğru bir şekilde aktarılması ve anlamlandırılması, bireylerin iletişim becerileri düzeylerini

ortaya koymaktadır (Türkel, 2010: 31). İletişim becerisi yüksek olan bireylerin sahip oldukları özellikler (bu özellikler literatür kısmında detaylı verilmiştir) ve etkili iletişim becerileri; kişilerin ortama uyumu ile kişilerarası ilişkilerinin başarısını artırarak, daha mutlu yaşamalarına olanak sağlamaktadır. Bu durumda iletişimin işlevlerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

İletişimin kişilerarasında ilişki kurmak, bilgi ve haber yaymak, sosyalleştirmek ve toplumsallaştırmak, bireylerin davranış ve tutumlarında değişiklik yapmak gibi fonksiyonlarından söz edilebilir (Aziz, 2023: 23). İletişimin görevlerinden yararlanılarak, kişilerin kimlik kazanımlarının öne çıktığı ergenlik döneminde, toplumla uyum sorunları azaltılabilir. Ergenlik yetişkinlik ile çocukluk arasında bilişsel, psikososyal ve fiziksel gelişimin en hızlı yaşandığı 10-19 yaşlarını kapsamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü yaptığı araştırmalarda ergenlik dönemindeki şiddet olaylarının fazlalığına dikkat çekerek, ilerleyen yaşlarında bu kişilerin toplum sağlığını tehdit ettiği ve küçük yaşlarda yaşam becerileri kazandırmanın bu şiddeti önlemenin yollarından biri olabileceğini belirtmiştir (WHO, 2024). Akran zorbalığı da bu şiddet problemlerinin bir türüdür. Akran zorbalığının aktörlerine baktığımızda zorbalıların kendini ifade ederken saldırganlığı seçtiği, kurbanların zorbalığa maruz kalmalarına rağmen bu konuda kendilerini koruyamadıkları, çoğu zaman etrafla bunu paylaşamadıkları düşünülmektedir. Yani her iki durumda da kendilerini ifade etmek için gerekli iletişim becerilerine sahip olmadıkları düşünülmektedir. Bunun yanında iletişim becerilerinin eğitimle sonradan kazanılabileceği varsayılmaktadır.

Tüm bu bilgilerin ışığında bu araştırma akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Akran zorbalığı yapılan araştırmalara göre okul öncesi dönemlerde başlamaktadır. Fakat ülkemizde okul öncesi eğitimde yaş ve müfredat anlamında bir bütünlük olmadığı için ve ergenlik dönemi kimlik kazanma sürecinin ilkökul 2. kademe (ortaokul)' de başlaması gerekçesiyle araştırmanın bu dönem öğrencileri ile çalışılması uygun bulunmuştur.

Literatür taraması yapıldığında ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve iletişim becerileri konularının ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapısal eşitlik modellemesine göre saldırganlık, oyun bağımlılığı ve iletişim becerileri ilişkisini inceleyen bir çalışma mevcuttur (Demircioğlu, 2020). Akran zorbalığı; davranışın sürekliliği, okullarda yaygın olması ve alt boyutları ile saldırganlık davranışından ayrılmaktadır. Araştırmanın bu yönüyle literatüre kazanım

sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer çalışmalarda da öğretmen adaylarının (Kurtyılmaz, 2005), hokeycilerin (Yıldırım, 2015), Kadın voleybolcu ve futbolcuların(Özdemir & Abakay, 2017), saldırganlık düzeyleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Okullarda başlayan zorbalığın ilerleyen yaşlarda topluma zarar verdiğini daha önce belirtmiştik. Yapılan çalışmaların yetişkinlik dönemindeki gruplarla çalışılmış olması, erken süreçte müdahale açısından araştırmanın önemini vurgulamaktadır.

Özetle, küçük yaşlarda başlayan saldırganlık türevi davranışlar, DSM-IV'e göre davranım bozukluğu olarak geçiyor ve tedavi edilmediğinde kişilerde antisosyal kişilik bozukluğu olarak varlığını devam ettiriyor. Bilişsel-davranışçı yaklaşımın ergenlik döneminde tedavi için en başarılı sonuçları verdiği literatürde yer almaktadır (Özbek & Taneri, 2022: 58). İlerleyen yaşlarda tedavi daha zor ve maliyetli olmakta ayrıca toplumu tehdit ettiği için bu kabul edilebilir bir risk olmaktan çıkmaktadır. Bu sebeple ergenlik döneminin başında yani ortaokul sürecinde saldırganlık eğilimi gösteren, zorbaca davranışlar sergileyen öğrencilere, iletişim becerileri aracılığıyla sosyal uyumunu kolaylaştırarak müdahale etmenin, toplumu tehdit eden şiddet olaylarının önlenmesi açısından önemini açıklamak gereklidir. Bu araştırma ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile iletişim becerilerinin arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak farklı bakış açısı kazandırmak adına önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin, araştırmada uygulanan 'Kişisel Bilgi Formu', 'Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu' ve 'İletişim becerileri Envanteri' maddelerini yanıtlarken, gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttıkları varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin, istenilen özellikleri ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

1. Araştırma, Bolu ili, Merkez ilçesi ortaokul öğrencileriyle ve öğrencilerin uygulanan ölçekleri cevaplaması ile sınırlıdır.
2. Araştırma, araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Saldırganlık: Bireyin karşısındaki kişiye zarar vermek kastıyla fiziksel ya da sözel olarak yaptığı ve toplum tarafından onay görmeyen davranışlardır (Kesimli, 2013: 158).

Akran Zorbalığı: Akranlar arasında güç dengesizliğine dayanarak, farklı yönlerden daha güçsüz durumdaki kişiye doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan, tekrar eden ve zarar verme maksadıyla gösterilen saldırganlık eylemleridir (Çankaya, 2011: 82).

İletişim: Kaynaktan alıcıya çeşitli sözlü ve sözsüz sembollerle; her türlü düşünce, duygu, davranış ve tutumların iletilmesi, alıcıda belli işlemlerden geçtikten sonra kaynağa geri dönmesi sürecine iletişim denilmektedir (Geçikli, 2016: 255).

İletişim Becerileri: Sözlü ve sözsüz mesajlara karşı duyarlılık, etkin dinleme ve mesajlara etkili tepki verebilme olarak açıklanmaktadır (Erözkan, 2005: 136).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde iletişim becerileri ve akran zorbalığı kavramları kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

2.1. İletişim Becerileri

Bu başlık altında, iletişimin tanımı, türleri, işlevleri, iletişim engelleri, iletişim becerileri açıklanmıştır.

2.1.1. İletişimin Tanımı

İletişim kelime anlamı olarak; “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması; bildirişim, haberleşme, iletişim.” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2024). Türkçe uyarlaması “komünikasyon” olan “communication” kelimesi Latince kökenli olup; karşılıklılık içerir. Bu karşılıklı olma durumu ise iletişimde bulunanların arasındaki etkileşime vurgu yapmaktadır. Dünya düzeninde büyük değişimlere sebep olan 1. Dünya Savaşı, 2. Dünya Savaşı ve Sanayi Devrimi gibi toplumsal olaylar sonrası, toplumlararası ilişkilere ve etkileşime olan ilgi artmış 19. yüzyıl iletişim biliminin tarihi başlangıcı olmuştur. İletişimin bünyesinde barındırdığı “etkileşim” kavramı; sosyoloji, psikoloji ve siyasal bilimler gibi sosyal bilimlerin ışığında açıklanmaya çalışılmıştır (Bennett,1999: 53-73). Canlılar arasındaki bu etkileşimli ağ sürecinin öğelerinin özelliklerine vakıf olmak, öğeleri yönetmek adına tartışılmaz bir gücün varlığına işaret etmektedir. İletişim biliminin tarihine ve gelişim sürecine bakıldığında insanı merkeze alan psikoloji ve sosyolojinin birbirini besleyen bilimler olduğunu söyleyebiliriz.

İletişimi bir kavram olarak ele aldığımızda, iletişimin var olmasını sağlayan sürecin parçalarından bahsetmek gerekmektedir. Birçok iletişim tanımından söz etmek mümkündür ama genel olarak derlediğimizde temel bazı prensiplerde tüm bilim insanları ortak paydayı kullanmaktadır. İletişim canlılar arasında duygu, enformasyon, düşünce, tutum, davranış ve aradaki alışverişe dahil olabilecek her türlü şeyin, bir kaynak ve alıcı arasında oluşan kanaldan mesajlar yoluyla iletilmesi ve ortaya çıkan sonuçları kapsamaktadır. Bu süreçte alışveriş, paylaşım, etkileşim nitelendiricileri önemli hususlardır (Oskay,2018: 23; Telman ve Uzunkoca,2018: 5-7, Avcı,2019: 113-117).

2.1.2. İletişim Sürecinin Öğeleri

İletişimin tanımı üzerinde iki noktada fikir birliği oluşturulmuştur. Bunlardan ilkinde kişiler ya da gruplar arasında karşılıklı mesaj alışverişinden söz edilmektedir. İkinci tanımda ise mesajı gönderen ve mesajı alan arasında ortak bir düşünce, duygu, tutum, davranış oluşturma çabasından söz edilmektedir (Odabaşı ve Oyman,2002: 15). İletişim sürecinden bahsetmek için mutlaka bir kaynak diğer bir deyişle gönderici ve alıcı olmak durumundadır. İki taraf arasında bir mesaj ve mesajı taşıyan bir kanala ihtiyaç vardır. Son olarak aradaki ortaklığı ortaya koyan geri bildirim süreçte yer almaktadır. İletişim sürecinin öğeleri detaylı olarak incelenmiştir.

2.1.2.1. Kaynak

Kaynak, iletişim sürecinin başlangıcıdır. Kimi zaman tekil bir kişi iken, kimi zaman da bir grup, örgüt, kurum, kuruluş gibi çokluklardan da oluşabilmektedir. Kaynak mesajı gönderen yapıya sahip olduğu için gönderici adı ile de anılmaktadır. Kaynak, alıcı üzerinde bir etki oluşturmak isteyen, bilgilendirme yapmak isteyenidir. Türkoğlu (2004: 22), bu sebeple kaynaktan sahip olması beklenen; güvenilir olmak, kabul görmüş olmak ve sevilme gibi özelliklerden bahsetmektedir. Öncelikle kaynağın güvenilir olması beklenir. Çünkü güvenmediğimiz bir kaynaktan gelen bilgiye inanmak ya da etkisine girmek düşündürücü olur, iletişim sürecini ya aksatır ya da olumsuz sonuçlanmasına neden olur. Kaynağın güvenilir olması dürüstlüğü de bünyesinde barındırmasını gerektirir. Kaynak kabul görmüş yani geçerli olmalıdır. Kaynağın geçerliliğinden bahsederken, verdiği mesaj ile arasındaki uyum gözetilir. Diğer bir deyişle kaynağın sahip olduğu vasıflar, ilettiği mesaj ile uyumlu olmalıdır. Örnek vermek gerekirse, bir eğitim kurumunda yönetici pozisyonunda çalışacak kişinin eğitim içerisinden gelmesi beklenir, örneğin bir veterineri eğitim kurumuna yönetici olarak atarsanız, o eğitim kurumunun verdiği mesajlar dikkate alınmayacak, kurum geçerliliğini yitirecektir. Kaynağın etkinliğini artıran diğer bir husus ise kaynağa duyulan sevgi, saygı, inanç gibi hislerdir. Bu durumda kaynak konumunda olan kişi, kişiler ya da kurum- kuruluşların imajlarının da korunması önemlidir.

Kaynak aynı zamanda mesajı iletmek için doğru kodlama yapabilme yeteneğine de sahip olmalıdır, bu da ancak kaynağın gerekli donanımlara sahip olması ile mümkündür (Odabaşı ve Oyman,2002: 16). Kaynak, geri bildirim alması ile alıcı konumuna geçebilir (Kaya, 2016: 7).

2.1.2.2. Mesaj

Mesaj, iletişim sürecinde her türlü iletiye verilen isimdir. Alıcıya vermek istediğimiz mesajı iletirken çeşitli semboller, sözlü-sözsüz beceriler ve davranışlarla; alıcının kaynak ile aynı anlamlandırmayı yapacağı kodlama işlemi yapılmaktadır (Oskay,2017: 23-27). Mesajın doğru kodlanması, karşı tarafta uyandırmak istediğimiz etkiyi artırmaktadır, bunun yanında doğru anlamlandırılması da çok önemlidir. Mesajın hedef kitle tarafından doğru anlaşılabilmesi için sahip olması gereken özellikler mevcuttur. Geçikli (2008: 270-275), mesaja ait bu özelliklerden bahsederken; açık ve anlaşılır olması, doğruluğu ve gerçekçiliğine vurgu yapmaktadır. İletişim modeline genel perspektiften baktığımızda; mesaj hem kaynağın amacına hizmet etmeli hem de hedef kitlenin mesajı açılırken kullanacağı bilgi düzeyine uygun olmalıdır. Bu iki niteliği taşımadığı takdirde iletişimin istenilen sonuca ulaşması zorlaşacaktır. Özellikle kişiler arası iletişim türünde bu durumun hassasiyeti ön plana çıkmaktadır.

2.1.2.3. Kanal

Kanal, en net ifade ile mesajı hedefe taşıyan sistemdir. İletişim sürecinde mesajın öneminden bahsetmiştik. Mesajımızın sadece doğru olması iletişimi tamamlamaya yetmez. Bu noktada kanal devreye girer. Kanalin önemini şu şekilde açıklayabiliriz; örneğin işitme engelli vatandaşlara sunulan bir hizmetten kendilerini haberdar etmek için, telefon iletişim aracını kullanıyorsak yanlış kanalı seçmiş oluruz, bu durumda hedef kitemize mesajı iletemeyiz.

Kişiler arası iletişimde kanal; görme, duyma, tatma, koklama ve dokunma olarak nitelendirdiğimiz duyu organlarımıza hitap etmelidir. Kanal yapısı çeşitlendikçe, etkili iletişim becerilerinin artmasından söz edilmektedir (Cüceloğlu, 2024: 83).

2.1.2.4. Alıcı

Alıcı, diğer adıyla hedef ya da hedef kitle; kanal yoluyla iletilen mesajın anlamlandırıldığı birimdir. Kod açma işlemi alıcı tarafından gerçekleştirilir. Bu işlem sırasında alıcının sahip olduğu donanımlar (eğitim düzeyi, kültürel birikim, içinde yetiştiği sosyo-ekonomik çevre, geçmiş yaşantıları vb.) devreye girer ve mesaj anlamlandırılır. Her alıcı aynı kişisel özellik ve donanımlara sahip olmayacağı için, kaynağın seçmiş olduğu alıcıya uygun mesaj üretmesinin önemi bu aşamada anlaşılmaktadır. Hedef birim eğer mesajı anladiysa geri dönüt verecektir. Bu

durumda alıcı da bir kaynağa dönüşür ve iletişim süreci başarılı olur (Avcı,2019: 122). Mesajın alıcıya iletilmesi sadece iletişim sürecinin doğru basamaklarla işlediğini gösterir, eğer alıcı mesaja karşı bir alaka duymuyorsa algılama gerçekleşmeyecek bu durumda iletişim başarıya ulaşmayacaktır (Tutar, Yılmaz ve Eroğlu, 2017: 33).

2.1.2.5. Geri Bildirim

Geri bildirim alan yazında daha çok 'feed back' olarak adlandırılan; alıcının mesajı anlamlandırıldığına dair kaynağa yapmış olduğu dönüttür. Her iletişim sürecinde geri bildirimden bahsetmek mümkün değildir, bu durumda iletişim sürecinde iletilen mesaj, kodlama, kod açma ya da kanal aşamalarında bir sorun olduğu düşünülebilir. Kaynağın amacına yönelik başlatmış olduğu iletişim sürecinde , amacına ulaşp ulaşmadığının göstergesi geri bildirimdir. Geçikli (2019: 275-282) etkin bir geri bildirimde olması gereken bazı özelliklerden söz ederken dönütün vaktinde, tavsiye vermekten uzak, konuyla alakalı, genellemeden uzak, kişilerin kendi yerine duruma yönelik olanların iletişime katkı sağlayacağını belirtmektedir.

2.1.3. İletişim Türleri

İletişim türleri kaynak ve alıcı arasındaki ilişkiye göre nitelendirilmektedir. Genel olarak kabul görmüş üç iletişim türünden bahsetmek mümkündür. Bunlar; sözlü, sözsüz ve yazılı iletişimidir. Her iletişim türünün kullanıldığı yere göre avantajı ve dezavantajı vardır. Tek bir iletişim türünü kullanabileceğimiz gibi birden fazla iletişim türünü kullanabiliriz, önemli olan aktarmak istediğimiz mesajı en etkili şekilde aktarmak ve alıcıya uygun olanı seçmemizdir. Örneğin günlük yaşantımızda aynı ev içinde yaşadığımız ailemiz ile yazılı iletişim türünü kullanmamız, duygulardan yoksun ve zor bir yöntem seçmiş oluruz, sürekli aynı ortamda bulunduğumuz insanlarla sözlü iletişimi seçmemiz daha samimi ve kolay iletişim kurmamızı sağlayacaktır. İletişim türleri bu başlık altında daha detaylı incelenecektir.

2.1.3.1. Sözlü İletişim

Sözlü iletişim, en çok tercih edilen iletişim yöntemidir. Kişilerin duygularını yansıtması açısından etkili olan sözlü iletişim kaynak ile alıcı arasındaki aktif konuşma ve dinleme ile oluşur. Sözlü iletişimin başarılı olmasını etkileyen birçok faktör vardır. Kullanılan dil, dilin akıcılığı, sadeliği, dilin doğru kullanılması, ses tonu, sözlü iletişimin gerçekleştiği ortam, kaynak ve alıcının sahip olduğu kültürel

birikim vb. birçok faktör mevcuttur. Sözlü iletişim konuşma ve dinleme olmak üzere iki aktif aşamadan oluşmaktadır. Konuşma günlük hayatımızda sıklıkla kullandığımız bir eylem olsa da etkili konuşma kavramı incelendiğinde sözcük seçiminden, ses tonuna, telaffuzdan vurgulamaya, konuşma hızından kullanılan simgesel dile kadar birçok faktör ortaya çıkmaktadır. Konuşmanın niteliğini etkileyen her türlü özellik iletişimin de etkinliğine katkı sağlamakta ya da zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durumda eğer başarılı bir sözlü iletişim kurmak istiyorsak buna öncelikle konuşmamızın niteliklerini artırarak başlamalıyız. Yeni bir dil öğrenmek ile o dili anavatanında etkili olarak kullanmak arasında oluşan fark bu durumu özetlemektedir. Sözlü iletişimin diğer önemli aşaması dinleme safhasından oluşmaktadır. Konuşma yapan bir kişinin karşısında sessiz kalmak dinleme eylemini açıklamak için yeterli değildir. Dinleme; karşımızdaki kişinin anlattığı şeyler üzerine fikir sahibi olmak ve gerektiğinde dönüt verebilmeyi gerektirir. Dinlemeye engel olacak mesafe, sesin şiddeti, ortamdaki gürültü, ön yargılar gibi durumlar, dinleyenden, konuşandan ve çevreden oluşan dinlemeyi etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkar (Telman ve Uzunkoca, 2018: 126-162).

2.1.3.2. Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim esas olarak sözlü iletişimi destekleyen iletişim türüdür. Sözsüz iletişim kendi içinde beden dili, dilimsi ve giyim-kuşam olarak ayrılmaktadır. İletişimin sürekliliğini sağlamak açısından destekleyici niteliğe sahip olan sözsüz iletişim bireylerin toplumsallaşması ile ortaya çıkar. Zamanla eğitimle öğrenilebilir, geliştirilebilir ve diğer iletişim türlerinde olduğu gibi kültürlere göre kendine has özelliklere sahiptir.

Örneğin ibadet edilen kıyafetler dinlere göre farklılık gösterir, yine düğünlerde giyilen ve hatta günlük hayatta kullanılan kıyafetler kültürlere göre farklılık gösterir. Akademik bir kongrede sahneye mayo ile çıkan bir araştırmacı şaşkınlık yaratacaktır bu sebeple toplum tarafından kabul görmüş kültüre uygun giyinilmesi kaynağın vermiş olduğu mesajın güvenilirliğini etkilemektedir.

Alıcı üzerinde olumlu ya da olumsuz etki bırakma özelliğine sahiptir. Dilimsi yapıdan bahsederken yansıma sözcüklerle ve uyarı ya da memnuniyet belirten davranışlardan vermiş olduğumuz çeşitli tepkilerden söz etmek yerinde olur. Konserde sevdiğiniz sanatçıyı alkışlamak onu teşvik ederken, istemediğimiz

durumlarda yuhalayarak tepki vermek karşımızdakinin gardını düşüren bir davranış olacaktır. Beden dili etkili iletişim becerileri başlığı altında detaylı incelenecektir (Aziz, 2023: 77-82).

2.1.3.3. Yazılı İletişim

Yazılı iletişim, insanların sözlü iletişimlerinin gücünü artırmak istedikleri dönemde ortaya çıkmış bir iletişim türüdür. Küreselleşme ile birlikte insanlar daha kalıcı iletişime ihtiyaç duymaya başlamışlardır ve bunu ilk olarak taşlar üzerine yaptıkları resimli simgelerle başarmışlardır. Ardından bilgiyi depolama ve aktarma isteği de yazılı iletişimin varlığında etkin rol oynamıştır (Türkoğlu,2004: 58).

Yazılı iletişimin en büyük dezavantajı sözlü iletişimde olduğu gibi duyguların yeteri kadar yazıya aktarılamamasıdır. Diğer yandan kayda alındığı için en güvenilir iletişim yöntemlerinden biridir. Bu sebeple ki iş dünyasında ve diplomatik olaylarda daha çok yazılı iletişim gerçekleşir.

2.1.4. İletişim Engelleri

İletişim diğer bilim dallarında olduğu gibi birçok disiplinle ilişkilidir. İnsanın temel gereksinimlerinden biri olduğu için de iletişimi etkileyen çok fazla unsur mevcuttur. İnsanı bireysel bazda ele aldığımızda kalıtım, kişinin doğumu, kişilik yapısının oluşması, algı ve duygu oluşumu, zamanla yanlış öğretilerinin ve şartlanmanın oluşması, kültürel bağlamda toplumsal öğretileri, aldığı eğitim, gelişen teknoloji, bireyin çevresi gibi çeşitlendirebileceğimiz konulardan bahsetmek mümkün olur. İletişim engellerine baktığımızda kalıtım ve doğum hariç genelde eğitimle geliştirilebilir yanları olduğunu görmekteyiz. Önemli olan husus bunu küçük yaşlardan itibaren yapmaya başlamaktır. İlerleyen yaşlarda kişiliğin oluşması ve alışkanlıkların yerleşmesi ile olumsuz iletişim örüntülerini düzeltmek zorlaşacaktır (Telman ve Uzunkoca,2018: 71-117).

2.1.5. İletişim Becerileri

İletişim becerileri, günlük hayatımızda aktif olarak kullandığımız iletişimi daha etkin kullanarak karşımızdakini daha iyi anlama, kendimizi daha iyi ifade edebilme, tüm bunları yaparken empatik yaklaşımı benimseyebilme ve beden dilini yönetebilmeyi gerektirir. İletişim becerilerinin doğru yönetilemediği iletişimlerde bireyler; yalnızlık, başarısızlık, dışlanmışlık gibi duygulara kapılarak olumsuz hayat deneyimleri yaşamaktadırlar. Bu duygular zamanla bireyleri olumsuz tutum ve

davranışlara itmektedir. Bu sebeple ki bu araştırmada iletişim becerilerini doğru kullanmayı küçük yaşta öğreterek, bireylerin hayatlarını daha mutlu ve başarılı bireyler olarak geçirmeleri ve dolayısıyla toplumun refahının artacağı savunulmaktadır. İletişim becerileri aynı zamanda kişilerin daha geniş perspektiften olayları değerlendirmesine katkı sağlayarak, karşılaştığı problemlerde farklı çözüm önerileri üretmesini ve doğru yöntemle sonuca ulaşmasına da katkı sağlamaktadır (Avcı, 2019: 157-169).

2.1.5.1. Konuşma

Konuşma en çok başvurduğumuz iletişim yöntemidir, doğuştan gelen ve otomatikleşmiş bir davranış gibi hissetsek de, konuşmaya dair birçok özellik kişilerin hayatlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek güce sahiptir. Konuşmanın ne kadar içten olduğu; ne kadar gerçeği yansıttığı ve en önemlisi de maksadı iletişimi çok büyük oranda etkilemektedir.

Etkili bir konuşma için öncelikle stresimizi doğru yönetip, doğru nefes almalı, diyaframımızı doğru şekilde kullanmalıyız. Konuşma sırasında duraklamalara, ses tonumuza, vurgulamalara dikkat etmeliyiz. Örneğin diksiyon eğitimleri kişinin konuşma becerisi üstünde pozitif bir etki yaratmaktadır. Bireyin sahip olduğu kelime dağarcığı ve sahip olduğu dili doğru kullanmasını sağlayan dil bilgisine kapsamlı şekilde vakıf olması da konuşmasını etkileyen unsurlar arasındadır. Konuşma sırasında kullanılan ‘ben dili’ çok büyük öneme sahiptir. Kişiler ben dilini kullanarak kendi duygu düşünce ve hislerinden bahsederken, sen dilini kullandıklarında karşı taraf hakkındaki duygu ve düşüncelerini paylaşıp, yargılayıcı bir iletişime geçerler. Bu da karşı tarafın karşıt tepki vermesine ve dolayısıyla çatışmanın ortaya çıkmasına neden olur. Zamanla bireyler arasındaki ilişkiler kopar ve anlaşmazlıklar artar. Konuşmanın üslubu ve akıcılığı da yine konuşmayı etkileyen önemli faktörler arasındadır. Konuşmamızın nezaket ve saygı içermesi alıcı üstünde olumlu bir etkiye sahiptir. Aksine çok hızlı konuşan, argo kelimeler kullanan, çok yüksek ya da alçak sesle yapılan konuşmalar ise alıcı üstünde olumsuz etkiye neden olacaktır (Avcı, 2019: 176).

2.1.5.2. Dinleme

Dinleme fizyolojik olarak başlayan bilişsel süreçle desteklenen karmaşık bir yapıya sahiptir. Dinlemenin sağlıklı olması için ilk olarak ortam şartlarının elverişli olması

gerekir. Örneğin çok fazla sesli uyarının olduğu bir ortamda karşımızdaki kişiyile sohbet etmek daha yorucu olmakta ve bazı kopmalar yaşanmaktadır. İkinci aşamada dikkatimizi dinlediğimiz kişiye vermemiz çok önemlidir. Kişiler aktif olarak 30 saniye kadar dikkatlerini konuşmacıya verebilirler sonrasında bilişsel süreçte kopmalar yaşanır. Fakat ilgimizi çeken bir konu ise ve ortam şartları uygunsa daha uzun süre dinleme gerçekleştirmek mümkündür. Bu durumda konuşmacının önemsemesi gereken hususlardan biri de konuşmanın konusu ve içeriğidir. Dinleyici aktif olarak dinlediğini konuşmacıya belli etmek için göz teması kurmalıdır. Fakat bu göz teması konuşmacıya kesintisiz olarak yapılırsa rahatsız edici olur. Yine dinleyici konuşma arasında ve sonunda başını sallayarak, ‘hı hı, evet, haklısınız’ gibi çeşitli onay sözleri ya da konuşmacının anlattıklarını özetleyerek geri bildirim vermeli böylelikle iletişimin etkinliğini artırmalıdır. Dinleme yaparken karşımızdaki kişinin giyim kuşama ile, ortamdaki diğer şeylerle ilgilenmek konuşmacıya saygısızlık olur ve dinlemenin niteliğini bozar. Yine uykusuzluk, yorgunluk, açlık gibi fizyolojik ihtiyaçlar dikkatimizi etkileyeceği için dinlemenin niteliğini olumsuz etkileyen unsurlardır (Avcı, 2019: 181).

2.1.5.3. Empati

Empati ikili ilişkilerde karşı tarafın duygularını anlayarak yorumlama ve davranma becerisidir. Empati kurularak yapılan iletişim tarafların önceden getirmiş olduğu deneyimsel tutumlarından, kültürel öğretilerinden sıyrılarak birbirlerinin daha iyi anlamalarına olanak sağlamaktadır. Sağlıklı iletişim için en önemli konulardan biri bu yeteneğin gelişmiş olmasıdır ve diğer iletişim becerileri gibi küçük yaşlarda bireylere kazandırılması alışkanlık olarak yaşamlarında kullanmalarına katkı sağlayabilir (Avcı, 2019: 180).

2.1.5.4. Beden Dili

Beden dili bireylerin duyu ve düşüncelerini çeşitli jest ve mimiklerle, el-kol hareketleri ve duruş pozisyonları ile karşı tarafa aktarmasıdır. Beden dili kültürlere göre farklılık gösterebilir. Beden dilini iyi kullanmayı bilmek kadar karşı tarafın hal ve hareketlerini okumak ve yorumlamak da önemlidir. Etkili iletişim becerilerinde beden dili eğitimi önemli yer tutmaktadır. Kurmuş olduğumuz göz teması, gülümsemek, ellerimizi kullanma şeklimiz, tokalaşmamız, iletişim sırasında durmuş olduğumuz mesafe, oturuş şeklimiz, bacaklarımızın duruşu, suratımızın ifadeleri

yani mimiklerimiz kendimizi ifade ederken ya da karşı tarafı anlamlandırırken bize önemli ipuçları vermekte iletişimimizi kolaylaştırmaktadır (Avcı, 2019: 184).

2.2. Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı, özellikle okullarda ve okula bağlı ortamlarda karşımıza çıkan, öğrencilerin birbirlerine uyguladıkları çeşitli sosyal, psikolojik ve fiziksel şiddeti içeren davranışlardan oluşmaktadır (Pişkin, 2002). Akran zorbalığına dair detaylı inceleme alt başlıklarda yapılmıştır.

2.2.1. Akran Zorbalığı Kavramı

Akran zorbalığı kavramından söz ederken öncelikle davranışın altında yatan bir kasıt aranmaktadır. Çocuklar birbirine karşı sergiledikleri bazı olumsuz davranışları farkında olmadan da yapabilmektedir. Örneğin arkadaşının sürekli izinsiz eşyalarını kullanmak çocuğun öğrenmediği bazı sosyal davranışlardan kaynaklı olabilir. Bu sebeple zorbalıktan bahsetmek için öncelikle davranışın altında kasıt aranmaktadır. Karşı tarafa zarar verme, incitme, sinirlendirme gibi duygularla yapılan davranışlar zorbalık kapsamında yer almaktadır. İkinci olarak bir davranışın zorbalık olması için süreklilik arz etmesi gerekir. Bir kişinin zorba olarak değerlendirilmesi için, yaptığı davranışların sistematik olmasına bakmak gerekir. Küçük yaşlarda akrandan etkilenme yüksek olduğu için, çocuklar bir arkadaşının etkisinde kalabilir ya da taklit edebilir. Bu durumda göstermiş olduğu davranışların ne sıklıkla yapıldığı bu davranışı tespit etmek açısından önemlidir. Akran zorbalığında diğer bir husus taraflar arasındaki güç dengesizliğidir. Güçlü olanın, kendinden daha güçsüz olana karşı gösterdiği olumsuz davranışlar zorbalık olarak nitelendirilmektedir (Olweus, 1993).

2.2.2. Akran Zorbalığı Türleri

Akran zorbalığının türleri araştırmacılara göre çeşitlilik göstermektedir. Bu araştırmada kullanmış olduğumuz Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunda yer alan ; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama yolu ile yapılan zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma yoluyla yapılan zorbalık, eşyalara zarar verme ile yapılan zorbalık ve cinsel zorbalık başlıkları dikkate alınarak incelenmiştir.

2.2.2.1. Fiziksel Zorbalık

Fiziksel zorbalık, karşı tarafa zarar vermek, canını yakmak için yapılan her türlü fiziki teması içermektedir. Kişinin isteği dışında sürekli birini dürtmek, vurmak, el-kol şakası yapmak, tekme atmak, yumruklamak ya da buna hizmet edecek çeşitli aletler kullanarak beden bütünlüğüne zarar verecek davranışlarda bulunmayı kapsar. Fiziksel şiddet, akran zorbalığı içinde can güvenliğini doğrudan hedef aldığı için en tehlikeli olanıdır diyebiliriz. Tartışma sırasında bireylerin fiziksel şiddete başvurması istenmedik sonuçlar doğurabilir. Bu sebeple okullarda özellikle fiziksel şiddete aracı olacak eşyaların sokulmaması anlamında güvenlik tedbirlerinin alınması önemlidir. Fiziksel şiddetin kanunen de yaptırımları ağır olmaktadır. Özellikle erkekler arasında bu tür şiddet daha yaygındır (Gladden vd., 2014).

2.2.2.2. Sözel Zorbalık

Sözel zorbalık , öğrenciler arasında birbirlerine farklı isimlerle hitap etme, kişinin hoşlanmadığı halde özellikleri ile ilgili şakalar yapma, hakkında kötü şeyler yazarak rencide etme, kişiyi içinde bulunduğu çevrede onurunu kıracak sözler söyleme, grup içinde sürekli eleştirme gibi sözlü olarak yapılan zorbalık türüdür (Elliott, 1997: 3-5).

2.2.2.3. Dışlama

Dışlama, öğrencilerin sosyal ortamda birbirlerini izole ederek cezalandırma yöntemiyle yapılan bir zorbalık türüdür. Bir grup öğrencinin ya da akranın diğer bir öğrenciye kendi istediğini yapmadığı için, grup üyelerinin dışında davrandığı için, onaylamadığı için ya da farklı yaptığı olumlu- olumsuz her türlü davranış için gruptan hatta gruplardan soyutlanması, iletişim kurulmaması, etkinliklere alınmaması gibi çeşitli yöntemlerle zorbalık yapması olarak açıklanabilir. Dışlamaya maruz kalan bireyler ya grubun dediğini yaparak boyun eğerler ya da ortamdaki izole edilmeye devam ederler, böylelikle yalnızlaşırlar, çevreleri ile iletişim sorunları yaşamaya başlarlar, hırçınlaşırlar, öfke içeren duygulara kapılabilirler. Kendilerini ifade etme becerileri gelişen çocuklar bu tür yapılan zorbalığa daha az maruz kalabilirler (Yıldırım, 2012: 44-46).

2.2.2.4. Söylenti Çıkarma ve Yayma

Çeşitli sebeplerle, kişi hakkında gerçeği yansıtan ya da asılsız iddialar ile kişinin içinde bulunduğu çevreye söylentiler çıkarılması ve bu söylentileri yayarak zarar verilmesini hedefleyen bir zorbalık türüdür. Bireyin toplumsal bir varlık olduğunu

göz önüne aldığımızda hakkında çıkarılan söylentiler ile doğal yaşam ortamının bozulması hedeflenmektedir. Bu duruma maruz kalan bireyler sosyal yaşantısı bozulacağı için içine kapanabilir, depresyona girebilir, madde kullanmaya yönelebilir, aile ilişkilerinin bozulması vb. durumlar yaşayabilir. Bu zorbalık türü özellikle kişilerin psikolojik olarak çöküntüye uğramasına sebebiyet verebilir. İletişim becerilerine hakim olan bireyler kendilerini ifade etmeyi daha iyi başardıkları için bu zorbalığın olumsuz etkilerinden daha az düzeyde zarar görebilir (Atasoy Karakaya, 2023: 29-30).

2.2.2.5. Eşyalara Zarar Verme

Bu zorbalık türünde daha çok zarar vermek amacıyla maddi değeri olan eşyalar hedef alınmaktadır. Kişiden izinsiz ya da zorla para alma, kişiye ait olan eşyaları kırma, atma ya da çalma gibi olumsuz davranışlar sergilenmektedir. Bu zorbalık türünde yaş büyüdükçe öğrencilerin sahip olduğu eşyaların maddi değeri arttığı için, daha büyük yaşlarda zararın daha yüksek olmasına neden olmaktadır. İlkokul düzeyinde öğrenciler birbirinin kalemini, silgisini almakta iken lise düzeyinde bu durum telefonunu kırma vb. gibi daha yüksek maliyetli zararlara yol açabilmektedir. Maddi boyutu her ne olursa olsun, kişilik haklarına saygısızlık ve kişiyi küçük düşürmeye yönelik olumsuz bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2012: 44-46).

2.2.2.6. Cinsel Zorbalık

Cinsel zorbalığın yaşı gittikçe düşmektedir. Bireye isteği dışında mahremiyetini rahatsız edecek yönde yapılan zorbalıklar bu bağlamda ele alınmaktadır. Cinsel zorbalık sadece fiziki eylemleri içermemektedir. Kişiye rahatsız olduğu halde cinsel içerikli sözel ifadeler kullanılması da bu zorbalık içinde yer almaktadır. Bireylerden izinsiz olarak gizli fotoğraflarının ya da videolarının çekilmesi, rahatsız edici cinsel söylemlerde ya da tekliflerde bulunulması, cinsel temas, taciz, tehdit gibi unsurları içermektedir. Cinsel zorbalığa maruz kalanlar genelde korktukları veya utandıklarını için bu davranışlara ses çıkartamazlar. Bu durumda çocuğun gözlemlenmesi, aile iletişiminin sağlam olması, bu maruziyetin önlenmesi açısından önemlidir (Karaman Kepenekçi ve Çinkır, 2003).

2.2.3. Akran Zorbalığı Roller

Akran zorbalığı rolleri ele alındığında daha çok dört başlık altında görüş birlikteliği sağlanmıştır. Bunlar zorba davranışını gösteren zorbalık rolü, zorbalığa maruz kalan

kurban rolü, hem zorbalık yapan hem de maruz kalan zorba-kurban rolü ve zorbalık ile kurbanlığı görüp sessiz kalan nötr rol olarak karşımıza çıkmaktadır (Padgett ve Notar, 2013).

2.2.3.1. Zorba

Zorba bireyler, genelde dürtüsel, saldırgan, empati yeteneğinden yoksun, şiddete başvuran ve bunu olumlu bir kişilik özelliği olarak değerlendiren, fiziki olarak güçlü, problem çözme becerileri düşük, sosyal becerilerden yoksun, iletişim becerileri zayıf, düşmanca duygular besleyen, akademik başarıları düşük bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır (Satan, 2006: 13-16).

2.2.3.2. Kurban

Kurban davranışı gösteren çocuklar özellikle zorbalığa maruz kalmaları açısından iletişim becerileri düşük, öz güveni düşük, fiziksel güç olarak zayıf, yalnızlaştırılmış, aileleri tarafından aşırı korumaya maruz kalmış özelliklere sahiptirler (Satan, 2006:18-22). Son zamanlarda zorbalık olaylarının artması ile birlikte çeşitli zorbalık türlerine maruz kalan birçok çocuğun ya da gencin, psikolojik sorunlar yaşadığını, intihar ettiğini ya da öldürüldüğüne şahit olmaktadır. Özellikle kurban rolündeki öğrencilere kazandırılacak iletişim becerileri kendilerini ifade etme yeteneğini geliştireceği için hayati önem taşımaktadır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında akran zorbalığı ve iletişim becerileri ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. İletişim Becerileri ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Akyol (2011) yaptığı çalışmada ergenlerin iletişim becerilerinin yordayıcılarını incelemiştir, Bıyık (2016), araştırmasında siber mağduriyet ve iletişim becerileri ilişkisini incelemiştir, Çiçek (2018), araştırmasında spor yapmanın iletişim becerileri üzerine etkisini araştırmıştır yine Çoban (2018) ve Dalkılıç (2011), öğrencilerin spor yapmaları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir, Demir (2022), spor seyircilerinin iletişim becerileri ve sözel zorbalık ilişkilerini incelemiştir, Demircioğlu(2020), ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığı, saldırganlık ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir, Erdoğan (2022), algılanan ebeveyn tutumları ile iletişim becerilerinin ilişkisini incelemiştir, Eren (2016),

psikoloji bölümü öğrencileri ile diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin iletişim beceri düzeylerini karşılaştırmıştır, Erözkan(2005), üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerini etkileyen faktörleri araştırmıştır, Gündüz (2023), Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin yordayıcısı olarak çocukluk çağı narsisizmini araştırmıştır, Kılıç ve Kümbetlioğlu (2016), araştırmasında bağlanma stilleri ile iletişim becerileri ilişkisini incelemiştir, Sönmezay (2010), lise öğrencilerinde zorbalık ve iletişim becerisi ile algılanan sosyal destek ilişkisini incelemiştir, Turan (2023), ergenlerde duygu düzenleme ve iletişim becerileri ilişkisini incelemiştir, Tan (2023), araştırmasında 60 – 72 aylık çocuklara yönelik hazırlanan iletişim becerileri eğitim programının çocukların iletişim becerileri ve akran ilişkileri üzerine etkisini incelemiştir.

2.4.2. Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Sipahi (2008), araştırmasında İzmir ilinde yaşayan 6. Ve 7. Sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı ve eşlik eden faktörleri incelemiştir, Satan (2006), yapmış olduğu doktora tezinde ortaokul öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerini farklı demografik özellikler açısından değerlendirmiştir, Pişkin ve Ayas (2011), Akran zorbalığı ölçeği çocuk formunu geliştirmişlerdir, Özdemir ve Abakay (2017), kadın voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir, Özbek ve Taneri (2022), İlkokullar için akran zorbalığı önleme modülünü geliştirmişlerdir, Olweus (1995), okullarda akran zorbalığını incelemiştir, Çankaya (2011), ilköğretimde akran zorbalığını incelemiştir, Namlı (2020) araştırmasında ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyeteyi incelemiştir, Yıldırım (2012), araştırmasında akran zorbalığı için literatür taraması yapmıştır, Taneri ve Özbek (2019), Akran zorbalığını önlemede bibliyoterapi yönteminin kullanımını incelemişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma modeli, çalışma grubu, verileri toplarken kullanılan ölçekler, verilerin toplanma süreci ve analizinden bahsedilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya ikiden fazla değişkenin birlikte uğradıkları değişimin varlığını , boyutunu ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır. Bunu yaparken de karşılaştırma ve korelasyon yöntemini kullanmaktadır (Kıyıcı, 2018: 84). Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin zorba ya da kurban olma eğilimleri ile iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla genel tarama desenlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmış, iki değişken arasındaki ilişki korelasyonuna bakılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Bolu İli Merkez İlçesinde bulunan, 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında öğrenim görmekte olan 512 ortaokul (5-6-7-8. Sınıf) öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan okullar basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile araştırmaya dahil edilmiş olup, anketlerin doldurulmasında öğrencilerin gönüllü olması esas alınmıştır.

Araştırma için toplanan verilerin demografik özelliklerine dair bulguların frekans ve yüzdelerle dilimleri Tablo 3.1’ de verilmiştir.

Tablo 3.1: Ortaokul Öğrencilerine Ait Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Öğrenci Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Kız	278	54.3
Erkek	234	45.7
Toplam	512	100
Öğrenci Yaşı		
11 Yaş	140	27.3
12 Yaş	134	26.2
13 Yaş	146	28.5
14 Yaş ve üstü	92	18
Toplam	512	100
Sınıf Düzeyi		
5.Sınıf	102	19.9
6.Sınıf	134	26.2
7.Sınıf	150	29.3
8.Sınıf	126	24.6
Toplam	512	100
Okul Türü		
Özel Ortaokul	119	23.2
Resmi Ortaokul	256	50
Resmi İmam Hatip Ortaokulu	137	26.8
Toplam	512	100

Tablo 3.1'deki bulgulara göre 512 Ortaokul öğrencisinin 278'i (%54.3) kız, 234'ü (% 45.7) erkek öğrencidir. 11 yaşında 140 (%27.3), 12 yaşında 134 (26.2), 13 yaşında 146 (28.5), 14 yaş ve üstünde ise 92 (%18) öğrenci vardır. 5. Sınıfa devam eden 102 (%19.9), 6. Sınıfa devam eden 134 (%26.2), 7. Sınıfa devam eden 150 (%29.3), 8. Sınıfa devam eden 126 (%24.6) öğrenci vardır. Öğrencilerin 119'u (%23.2) Özel Ortaokulda, 256'sı (%50) Resmi Ortaokulda, 137'si (%26.8) Resmi İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler “*Kişisel Bilgi Formu*”, “*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (AZBÖEF)*” ve “*İletişim Becerileri Envanteri (İBE)*” aracılığı ile toplanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada öğrencilere dair demografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda; öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıf düzeyi, öğrenim gördükleri okul türü, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, annelerinin çalışma durumu, kardeş sayıları ve spor eğitimi alma durumlarıyla ilgili sorular yer almaktadır.

3.3.2. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

Ayas ve Pişkin (2015) tarafından geliştirilen ölçek aslında “Zorba Ölçeği” ve “Kurban Ölçeği” olmak üzere iki paralel ölçekten oluşmaktadır. Ölçeği geliştirme aşamasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve uyum indekslerine bakılmıştır. Sonuç olarak ölçeğin 6,7,8,9,10,11 ve 12. Sınıflarda kullanılabileceği yargısına varılmıştır. “Zorba Ölçeği” öğrencilerin akranları arasında gösterdikleri zorba davranışları ölçerken, “Kurban Ölçeği” bu davranışlara maruz kalanları belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Her iki ölçek 53'er madde ve 6 ayrı alt boyuttan oluşmaktadır.

1. Alt Boyut: Fiziksel Zorba / Kurban
2. Alt Boyut: Sözel Zorba / Kurban
3. Alt Boyut: Dışlama Zorba / Kurban
4. Alt Boyut: Söylenti Çıkarma ve Yayma Zorba / Kurban
5. Alt Boyut: Eşyalarına Zarar Verme Zorba / Kurban
6. Alt Boyut: Cinsel Zorba / Kurban

Ölçekteki “Ben Yaptım” sütunundan elde edilen puanlar Zorba, “Bana Yapıldı” sütunundan elde edilen puanlar ise Kurban anlamına gelmektedir. En az 53, en fazla ise 265 puan alınabilen ölçeklerde puanın yükselmesi zorbalık ve kurban davranışı gösterme özelliğinin arttığı anlamına gelmektedir. Ölçekte toplam puan alınabileceği gibi alt boyutlar ayrı ayrı değerlendirilebilmektedir. Ölçeğin alt boyutları açısından incelenmesi zorba ya da kurban davranışının nitelikleri hakkında detaylı bilgi toplanmasına olanak sağlamaktadır (Ayas ve Pişkin, 2015: 318-321).

Cronbach Alfa Katsayısı değerleri Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu Cronbach Alfa Katsayısı Değerlerine Dair Bulgular

	Cronbach alfa katsayısı	
	Zorba Ölçeği	Kurban Ölçeği
Toplam Ölçek	0.92	0.93
Fiziksel Alt Boyut	0.83	0.82
Sözel Alt Boyut	0.74	0.75
Dışlama Alt Boyut	0.75	0.77
Söylenti Çıkarma ve Yayma Alt Boyut	0.66	0.75
Eşyalarına Zarar Verme Alt Boyut	0.79	0.80
Cinsel Alt Boyut	0.88	0.88

Ölçekteki maddelerin homojenliği ve tutarlılığını, niteliği ölçmedeki başarısını ifade eden Cronbach Alfa Katsayısı değerleri $0.60 < R2 < 0.80$ ise oldukça güvenilir, $0.80 < R2 < 1.00$ ise yüksek güvenilirlikte olduğunu ifade etmektedir. Buna istinaden Tablo 3.2 de verilen değerler göz önüne alındığında ölçeğin güvenilir arada olduğu anlaşılmaktadır (Uzunsakal ve Yıldız,2018: 19).

3.3.3. İletişim Becerileri Envanteri

Ersanlı ve Balcı'nın (1998) iletişim beceri düzeylerini ölçmek üzere hazırladıkları bu form öncelikle üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalarda farklı yaş gruplarına uygulanarak güvenilirlikleri test edilmiştir. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. İlk boyut; Zihinsel (Z), İkinci boyut; Duygusal (D), Üçüncü boyut; Davranışsal (T) olarak tanımlanmıştır.

Zihinsel (Z) Boyut Maddeleri: 1, 3, 6, 12, 15, 17, 18, 20, 24, 28, 30, 33, 37, 43, 45

Duygusal (D) Boyut Maddeleri: 5, 9, 11, 19, 26, 27, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 44

Davranışsal (T) Boyut Maddeleri: 2, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 16, 21, 22, 23, 25, 29, 32, 41

Her alt boyutta 15'er madde bulunurken, ölçeğin tamamı 45 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlar açısından puanlama yapılabildiği gibi, toplam puana da bakılabilmektedir. Bu çalışmada genel iletişim becerileri düzeyine bakılmak istendiği için toplam puan üzerinden veriler değerlendirilmiştir. Ölçekteki maddeler 5= Her zaman, 4=Genellikle, 3=Bazen, 2=Nadiren, 1=Hiçbir Zaman şeklinde cevaplandırılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan en az 45 iken, en çok 225'tir. Alt boyutlardan alınan en az puan 15, en çok 75 puandır. Alınan puanın yüksekliği iletişim beceri düzeyinin arttığını göstermektedir. Ölçekteki 2(T), 3(Z), 5(D), 9(D), 10(T), 11(D), 19(D), 22(T), 23(T), 24(Z), 27(D), 31(D), 34(D), 35(D), 37(Z), 41(T) ve 42.(D) maddeler ters olarak puanlanmaktadır. 45 Maddelik ölçeğin son halinin güvenilirlik çalışmaları için, ölçeğin alt boyutları ile toplam puan arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Zihinsel boyutta .83, Duygusal boyutta .73, Davranışsal boyutta .82 olarak bulunmuştur. Korelasyonun büyük olması envanterin maddelerinin homojen olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçek için test tekrar test yöntemi sonucu yapılan yeni çalışmada güvenilirlik katsayısı .68 olarak bulunurken, test yarılama yöntemi sonucu güvenilirlik katsayısı .64, Cronbach Alfa katsayısı ise .72 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin güvenilirliğini ortaya koymaktadır (Ersanlı ve Balcı, 1998: 9-11).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada verileri toplamak üzere, araştırmanın yapılacağı Bolu İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve Bolu Valiliğinden gerekli izinler alınarak sürece başlanılmıştır. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu için, ölçeği geliştiren araştırmacılardan olan Prof. Dr. Tuncay Ayas'tan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Yine aynı şekilde diğer ölçek İletişim Becerileri Envanteri için de Prof. Dr. Seher Balcı'dan elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılı ikinci dönemde Bolu İli Merkez İlçesinde öğrenim gören 608 öğrenciye yüz yüze uygulama yapılarak toplanan verilerin alınmasında gönüllülük esas tutulmuştur. Uygulama sırasında öğrencilerin yanında rehberlik edecek sınıf öğretmenlerine öncesinde yönerge hazırlanmış, araştırma ve ölçeklerle ilgili bilgi verilmiştir. Verilerin daha sağlıklı alınabilmesi için ise 1 saatlik zaman dilimine yayılması öngörülmüştür. Doldurulan formlar daha sonra öğretmenler tarafından okul idaresine gizlilik çerçevesinde teslim edilmiş ve araştırmacı tarafından aynı esaslara bağlı kalarak toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın verilerini analiz ederken ilk olarak, her veri setine numara verilmiş, Kişisel Bilgi Formu için puanlama tablosu oluşturulmuştur, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu ve İletişim Becerileri Envanteri için ise ölçek sahiplerinden alınan puanlama tabloları kullanılmıştır. Puanlama tablolarına göre veri girişleri Office Excel 2016 programına işlenmiştir. Veri girişleri yapılırken eksik bilgi içeren ya da hatalı işaretleme yapılan 96 form iptal edilerek araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmanın istatistiksel sonuçları IBM SPSS Statistics 25 uygulaması kullanılarak elde edilmiştir. Toplamda 512 hatasız veri SPSS programına aktarılmıştır. Analizlerde ilk olarak demografik verilerin frekans yüzdelerine bakılmıştır. Ardından ölçeklerin alt faktör ve toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumları kontrol edilmiştir. “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” na verilen yanıtların hem toplam puanda hem de alt boyutlarında normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu sebeple bağımsız analizlerde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis-H testleri yapılmıştır. Alt boyutlar arasındaki korelasyonları değerlendirmek için Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır. “İletişim Becerileri Envanteri” toplam puanı normal dağılım gösterdiği için bu ölçeğin bağımsız testlerinde ANOVA ve t Testi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Analizlerin ilk aşamasında Kişisel Bilgi Formunda yer alan demografik özellikler tanımlayıcı istatistikler yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan her iki ölçek de toplam puanlar üzerinden çalıştığı için, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formuna ait alt boyutların toplam puanları ile İletişim Becerileri Envanterinin toplam puanı değişken olarak analizlere dahil edilmiştir. Normallik testleri sonucu Akran Zorbalığı Ölçeği Ergen Formunun normal dağılım göstermediği, İletişim Becerileri Envanterinin normal dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Farklı uzmanlara göre değişiklik göstermekle beraber, ölçeklerin Skewness (çarpıklık) ile Kurtosis (basıklık) değerlerinin ± 3 sınırlarında normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir (Jondeau ve Rockinger, 2003: 1722). Tablo 4.1’ de normallik testine ait sonuçlar paylaşılmıştır.

Tablo 4.1: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu İle İletişim Becerileri Envanterinin Normal Dağılım Test Sonuçları

	N	$\bar{X}$	SS	Skewness	Kurtosis
İBE Toplam	512	160.6953	18.53924	-.422	.611
Kurban Toplam	512	88.6328	34.00596	1.688	3.077
Zorba Toplam	512	72.1465	25.55053	2.476	7.230

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda iletişim becerileri toplam puanının cinsiyet, anne çalışma durumu ve spor eğitimi alma durumuna göre gösterdiği değişiklikleri anlamak amacıyla t testi yapılmıştır. Öğrencilerin yaşı, sınıf düzeyi, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı ile iletişim becerileri arasındaki farklılık durumunu tespit etmek için ise Tek Yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Cinsiyet, anne çalışma durumu ve spor eğitimi alma durumu ile Akran Zorbalığı Ölçeği Ergen Formu toplam puanı ve alt boyutları arasındaki farklılığı tespit etmek için Mann Whitney U Testi sonuçlarına bakılmıştır. Öğrencilerin yaşı, sınıf düzeyi, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı ile Akran Zorbalığı Ölçeği Ergen Formu toplam puanı ve alt boyutları arasındaki farklılığı tespit etmek için ise Kruskal-Wallis Testi sonuçlarına bakılmıştır. Akran zorbalığı ile iletişim becerileri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlı Spearman Korelasyon Testi yapılmıştır. Analizlerin istatistiksel sonuçları bu bölümde sunulmuştur.

4.1. Betimsel Analiz Bulguları

Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek için araştırmada kullanılan İletişim Becerileri Envanteri betimsel bulguları Tablo 4.2’ te, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Kurban Ölçeği) betimsel bulguları Tablo 4.3’ de, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Zorba Ölçeği) betimsel bulguları ise Tablo 4.4’ te verilmiştir.

Tablo 4.2’ de İletişim Becerileri Envanterinin toplam puan ortalamaları ($\bar{X}$), standart sapma değerleri (SS) ve minimum-maksimum değerleri verilmiştir.

Tablo 4.2: İletişim Becerileri Envanteri Betimsel Bulguları

	N	$\bar{X}$	SS	Minimum Değer	Maksimum Değer
İletişim Becerileri Toplam	512	160.6953	18.53924	90	203

Tablo 4.2’ ye bakıldığında İletişim becerileri ölçeği toplam puan ortalaması 160.6953, standart sapma değeri 18.53924, minimum değer 90, maksimum değer ise 203 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.3’ te Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Kurban Ölçeği) alt boyutları olan Fiziksel Kurban, Sözel Kurban, Dışlama Kurban, Söylenti Çıkarma ve Yayma Kurban, Eşyalara Zarar Verme Kurban, Cinsel Kurban ve Kurban Toplam Puanının ortalamaları ($\bar{X}$), standart sapma değerleri (SS) ve minimum-maksimum değerleri verilmiştir.

Tablo 4.3: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Kurban Ölçeği) Betimsel Bulguları

	N	$\bar{X}$	SS	Minimum Değer	Maksimum Değer
Fiziksel Kurban	512	27.4785	11.21955	14	70
Sözel Kurban	512	14.6426	6.46899	8	40
Dışlama Kurban	512	10.9277	5.59185	6	30
Söylenti Kurban	512	8.1211	4.28132	5	25
Eşya Kurban	512	14.0313	6.66790	10	50
Cinsel Kurban	512	13.4316	7.02186	10	50
Kurban Toplam	512	88.6328	34.00596	50	239

Tablo 4.3’e bakıldığında fiziksel kurban puan ortalaması 27.4785, standart sapma değeri 11.21955, minimum değeri 14, maksimum değeri ise 70 olarak bulunmuştur. Sözel kurban puan ortalaması 14.6426, standart sapma değeri 6.46899, minimum değeri 8, maksimum değeri ise 40 olarak bulunmuştur. Dışlama kurban puan

ortalaması 10.9277, standart sapma değeri 5.59185, minimum değeri 6, maksimum değeri ise 30 olarak bulunmuştur. Söylenti kurban puan ortalaması 8.1211, standart sapma değeri 4.28132, minimum değeri 5, maksimum değeri ise 25 olarak bulunmuştur. Eşya kurban puan ortalaması 14.0313, standart sapma değeri 6.66790, minimum değeri 10, maksimum değeri ise 50 olarak bulunmuştur. Cinsel kurban puan ortalaması 13.4316, standart sapma değeri 7.02186, minimum değeri 10, maksimum değeri ise 50 olarak bulunmuştur. Kurban ölçeği toplam puan ortalaması 88.6328, standart sapma değeri 34.00596, minimum değeri 50, maksimum değeri ise 239 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.4'te Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Zorba Ölçeği) alt boyutları olan Fiziksel Zorba, Sözel Zorba, Dışlama Zorba, Söylenti Çıkarma ve Yayma Zorba, Eşyalara Zarar Verme Zorba ve Cinsel Zorba ve Zorba Toplam puanının ortalamaları ($\bar{X}$), standart sapma değerleri (SS) ve minimum-maksimum değerleri verilmiştir.

Tablo 4.4: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu (Zorba Ölçeği) Betimsel Bulguları

	N	$\bar{X}$	SS	Minimum Değer	Maksimum Değer
Fiziksel Zorba	512	22.3574	9.49586	14	70
Sözel Zorba	512	11.6406	4.98056	8	38
Dışlama Zorba	512	8.2949	3.80454	6	30
Söylenti Zorba	512	6.1152	2.59014	5	24
Eşya Zorba	512	11.8418	4.37216	10	45
Cinsel Zorba	512	11.8965	5.27474	10	46
Zorba Toplam	512	72.1465	25.55053	53	207

Tablo 4.4'e bakıldığında fiziksel zorba puan ortalaması 22.3574, standart sapma değeri 9.49586, minimum değeri 14, maksimum değeri ise 70 olarak bulunmuştur. Sözel zorba puan ortalaması 11.6406, standart sapma değeri 4.98056, minimum değeri 8, maksimum değeri ise 38 olarak bulunmuştur. Dışlama zorba puan ortalaması 8.2949, standart sapma değeri 3.80454, minimum değeri 6, maksimum değeri ise 30 olarak bulunmuştur. Söylenti zorba puan ortalaması 6.1152, standart sapma değeri 2.59014, minimum değeri 5, maksimum değeri ise 24 olarak bulunmuştur. Eşya zorba puan ortalaması 11.8418, standart sapma değeri 4.37216, minimum değeri 10, maksimum değeri ise 45 olarak bulunmuştur. Cinsel zorba puan ortalaması 11.8965, standart sapma değeri 5.27474, minimum değeri 10, maksimum değeri ise 46 olarak bulunmuştur. Zorba ölçeği toplam puan ortalaması 72.1465,

standart sapma değeri 25.55053, minimum değeri 53, maksimum değeri ise 207 olarak bulunmuştur.

4.2. İletişim Becerilerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın amacına ulaşmak için sorulan alt sorulardan ilki, İletişim Beceri düzeyinin demografik bilgilere göre değişiklik gösterip göstermediğiyle ilgilidir. Bu bölümde sırasıyla elde edilen veriler sunulmuştur.

Tablo 4.5'te ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.5: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre İletişim Becerileri Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Öğrenci Cinsiyeti	N	$\bar{X}$	SS	T	DF	P
İletişim Becerileri	Kız	278	162.1942	18.72116	2.000	510	.046
	Erkek	234	158.9145	18.20040			

Tablo 4.5'te yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi cinsiyete göre anlamlı yönde farklılık göstermektedir ($p=.046$). Erkek öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=158.9145$), kız öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=162.1942$) olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre ortaokula devam eden kız öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6' da ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.6: Öğrencilerin Anne Çalışma Durumuna Göre İletişim Becerileri Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Anne Çalışma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	T	DF	P
İletişim Becerileri	Çalışıyor	257	160.0350	19.18788	-.809	510	.419
	Çalışmıyor	255	161.3608	17.87476			

Tablo 4.6' da yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.419$). Anneleri çalışan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması

($\bar{X}$ =160.0350), anneleri çalışmayan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =161.3608) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.7’ de ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin spor eğitimi alma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.7: Öğrencilerin Spor Eğitimi Alma Durumuna Göre İletişim Becerileri Bağımsız Gruplar t Testi Analiz Sonuçları

Faktör	Spor Eğitimi	N	$\bar{X}$	SS	T	DF	P
İletişim Becerileri	Alıyor	160	159.1563	18.12276	1.267	510	.206
	Almıyor	352	161.3949	18.70906			

Tablo 4.7’ de yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi spor eğitimi alma durumuna göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.206$). Spor eğitimi alan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =159.1563), spor eğitimi almayan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =161.3949) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.8’ de ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin yaşa göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.8: Öğrencilerin Yaşına Göre İletişim Becerileri Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

	Yaş	N	$\bar{X}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
İBE	11 yaş	140	162.4071	17.78687	G.A.	809.645	3	269.882	.784	.503
	12 yaş	134	160.9478	19.64739	G. İ.	174822.824	508	344.139		
	13 yaş	146	159.0959	19.01046	Top.	175632.469	511			
	14 yaş	92	160.2609	17.25814						
	Top.	512	160.6953	18.53924						

Tablo 4.8’ de yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi yaşa göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.503$). 11 yaş öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =162.4071), 12 yaş öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =160.9478), 13 yaş öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =159.0959), 14 yaş öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =160.2609) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.9’ da ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.9: Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
5.sınıf	102	162.1569	17.49894	G.A.	1564.410	3	521.470	1.522	.208
İBE 6.sınıf	134	161.9851	20.01052	G. İ.	174068.059	508	342.654		
7.sınıf	150	158.0200	14.72780	Top.	175632.469	511			
8.sınıf	126	161.3254	18.55967						
Top.	512	160.6953	18.53924						

Tablo 4.9’ da yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi sınıf düzeyine göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.208$). 5.sınıfa devam eden öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=162.1569$), 6.sınıfa devam eden öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=161.9851$), 7.sınıfa devam eden öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=158.0200$), 8.sınıfa devam eden öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=161.3254$) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.10’ da ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin okul türüne göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.10: Öğrencilerin Okul Türüne Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Özel	119	160.2605	18.30831	G.A.	765.370	2	382.685	1.114	.329
İBE Ortaokul									
Resmi Ortaokul	256	161.8281	18.90123	G. İ.	174867.099	509	343.550		
İmam Hatip O.	137	158.9562	18.03056	Top.	175632.469	511			
Top.	512	160.6953	18.53924						

Tablo 4.10’ da yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi okul türüne göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.329$). Özel ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=160.2605$), Resmi ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=161.8281$), İmam Hatip ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=158.9562$), olarak bulunmuştur.

Tablo 4.11’ de ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.11: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	
İBE	İlkokul	152	159.4276	18.10331	G.A.	428.267	3	142.756	.414	.743
	Lise	167	161.7365	19.04440	G. İ.	175204.201	508	344.890		
	Ünv.	134	160.8433	18.46714	Top.	175632.469	511			
	Lis.üstü	59	160.6780	18.64037						
	Top.	512	160.6953	18.53924						

Tablo 4.11’ da yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.743$). Anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=159.4276$), lise mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=161.7365$), üniversite mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=160.8433$), lisansüstü ve üstü mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=160.6780$) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.12’ de ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.12: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	
İBE	İlkokul	102	161.3137	17.12908	G.A.	2466.716	3	822.239	2.412	.066
	Lise	172	160.5291	18.87181	G. İ.	173165.753	508	340.877		
	Ünv.	175	162.4629	18.48881	Top.	175632.469	511			
	Lis.üstü	63	155.2381	19.32382						
	Top.	512	160.6953	18.53924						

Tablo 4.12’ de yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.066$). Babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=161.3137$), lise mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=160.5291$), üniversite mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=162.4629$), lisansüstü ve üstü mezunu olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=155.2381$) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.13' de ortaokul öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirten ANOVA testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.13: Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre İletişim Becerileri Düzeyi Tek Yönlü ANOVA Testi Analiz Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Tek Ç.	48	162.4583	25.61246	G.A.	1596.866	3	532.289	1.554	.200
İBE 2 kardeş	279	161.8315	17.58567	G. İ.	174035.603	508	342.590		
3 kardeş	126	157.7857	18.86992	Top.	175632.469	511			
4 kardeş	59	160.1017	14.80994						
Top.	512	160.6953	18.53924						

Tablo 4.13' te yer alan analiz bulgusuna göre; öğrencilerin iletişim beceri düzeyi kardeş sayısına göre anlamlı yönde farklılık göstermemektedir ($p=.200$). Tek çocuk olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=162.4583$), iki kardeş olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=161.8315$), üç kardeş olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=157.7857$), 4 ve üstü kardeşi olan öğrencilerin iletişim becerileri düzeyi ortalaması ($\bar{X}=160.1017$) olarak bulunmuştur.

4.3. Zorba Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu, zorba öğrencilerin demografik değişkenlere göre gösterdiği farklılıkları ölçmektir. Bu amaçla yapılan analizlere dair bilgilere bu başlıkta yer verilmiştir.

İlk olarak Tablo 4.14' te zorba ölçeğinin toplam puanının ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.14: Zorbalık Ölçeğinin Cinsiyete Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	U	Z	p
Fiziksel Zorba	Kız	278	238.00	27383.500	-3.097	.002
	Erkek	234	278.48			
Sözel Zorba	Kız	278	246.75	29815.000	-1.662	.096
	Erkek	234	268.09			
Dışlama Zorba	Kız	278	263.84	30486.500	-1.291	.197
	Erkek	234	247.78			
Söylenti Zorba	Kız	278	251.72	31197.000	-.977	.328
	Erkek	234	262.18			
Eşya Zorba	Kız	278	245.99	29603.000	-.2094	.036
	Erkek	234	268.99			
Cinsel Zorba	Kız	278	237.91	27357.500	-4.043	.000
	Erkek	234	278.59			
Zorba	Kız	278	244.26	29123.500	-2.043	.041
Toplam	Erkek	234	271.04			

Tablo 4.14 incelendiğinde; fiziksel zorba alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (238.00), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (278.48) ve p değeri (.002) olarak bulunmuştur. Sözel zorba alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (246.75), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (268.09) ve p değeri (.096) olarak bulunmuştur. Dışlama zorba alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (263.84), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (247.78) ve p değeri (.197) olarak bulunmuştur. Söylenti yayma ve çıkarma zorba alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (251.72), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (262.18) ve p değeri (.328) olarak bulunmuştur. Eşyalarına zarar verme zorba alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (245.99), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (268.99) ve p değeri (.036) olarak bulunmuştur. Cinsel zorba alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (237.91), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (278.59) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Son olarak Zorba alt boyutu toplam puanda kız öğrencilerin sıra ortalaması (244.26), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (271.04) ve p değeri (.041) olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre fiziksel, eşyalarına zarar verme ve cinsellik alt boyutlarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalık eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ama zorbalık toplam puanına bakıldığında genel olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla zorba davranışlarda bulunduğu kanısına varılmaktadır.

Tablo 4.15'te zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre anne çalışma durumu değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenecektir.

Tablo 4.15: Zorbalık Ölçeğinin Anne Çalışma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	U	Z	p
Fiziksel Zorba	Çalışıyor	257	265.99	30329.000	-1.463	.143
	Çalışmıyor	255	246.94			
Sözel Zorba	Çalışıyor	257	263.36	31005.500	-1.076	.282
	Çalışmıyor	255	249.59			
Dışlama Zorba	Çalışıyor	257	263.83	30884.000	-1.188	.235
	Çalışmıyor	255	249.11			
Söylenti Zorba	Çalışıyor	257	257.27	32569.500	-.145	.885
	Çalışmıyor	255	255.72			
Eşya Zorba	Çalışıyor	257	259.09	32102.500	-.475	.635
	Çalışmıyor	255	253.89			
Cinsel Zorba	Çalışıyor	257	260.51	31737.000	-.803	.422
	Çalışmıyor	255	252.46			
Zorba	Çalışıyor	257	266.03	30319.500	-1.464	.143
Toplam	Çalışmıyor	255	246.90			
Toplam		512				

Tablo 4.15 incelendiğinde; fiziksel zorba alt boyutunda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (265.19), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (246.94) ve p değeri (.143) olarak bulunmuştur. Sözel zorba alt boyutunda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (263.36), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (249.59) ve p değeri (.282) olarak bulunmuştur. Dışlama zorba alt boyutunda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (263.83), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (249.11) ve p değeri (.235) olarak bulunmuştur. Söylenti yayma ve çıkarma zorba alt boyutunda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (257.27), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (255.72) ve p değeri (.885) olarak bulunmuştur. Eşyalarına zarar verme zorba alt boyutunda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (259.09), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (253.89) ve p değeri (.635) olarak bulunmuştur. Cinsel zorba alt boyutunda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (260.51), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (252,46) ve p değeri (.422) olarak bulunmuştur. Son olarak Zorba alt boyutu toplam puanda annesi çalışan öğrencilerin sıra ortalaması (266.03), annesi çalışmayan öğrencilerin sıra ortalaması (246.90) ve p değeri (.143) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında, zorbalık ölçeğinin alt boyutlarının ve zorbalık toplam puanının anne çalışma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 4.16’da zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre spor eğitimi alma durumu değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenecektir.

Tablo 4.16: Zorbalık Ölçeğinin Spor Eğitimi Alma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Spor Eğitimi	N	Sıra Ort.	U	Z	p
Fiziksel Zorba	Alıyor	160	293.23	22284.000	-3.803	.000
	Almıyor	352	239.81			
Sözel Zorba	Alıyor	160	286.61	23342.000	-3.175	.001
	Almıyor	352	242.81			
Dışlama Zorba	Alıyor	160	265.63	26698.500	-.994	.320
	Almıyor	352	252.35			
Söylenti Zorba	Alıyor	160	289.19	22930.000	-4.133	.000
	Almıyor	352	241.64			
Eşya Zorba	Alıyor	160	282.27	24037.500	-3.173	.002
	Almıyor	352	244.79			
Cinsel Zorba	Alıyor	160	277.45	24807.500	-2.819	.005
	Almıyor	352	246.98			
Zorba Toplam	Alıyor	160	291.16	22614.500	-3.578	.000
	Almıyor	352	240.75			
Toplam		512				

Tablo 4.16 incelendiğinde; fiziksel zorba alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (293.23), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (239.81) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Sözel zorba alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (286.61), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (242.81) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Dışlama zorba alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (265.63), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (252.35) ve p değeri (.320) olarak bulunmuştur. Söylenti yayma ve çıkarma zorba alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (289.19), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (241.64) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Eşyalarına zarar verme zorba alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (282.27), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (244.79) ve p değeri (.002) olarak bulunmuştur. Cinsel zorba alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (277.45), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (246.98) ve p değeri (.005) olarak bulunmuştur. Son olarak Zorba alt boyutu toplam puanda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (291.16), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (240.75) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma zorbalık, eşyalarına zarar verme zorbalık, cinsel zorbalık alt boyutlarında spor eğitimi alanların, almayan öğrencilere oranla daha fazla zorba davranış eğilimi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Sadece dışlama ile yapılan zorbalık alt boyutunda anlamlı farklılık çıkmamıştır. Zorba toplam puan değerlerine bakıldığında ise yine spor eğitimi alan öğrencilerin, spor eğitimi almayan öğrencilere göre zorbalık eğilimlerinin daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.17' de zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre yaş değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenecektir.

Tablo 4.17: Zorbalık Ölçeğinin Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Zorba	11 Yaş	140	216.80	15.194	3	.002
	12 Yaş	134	260.65			
	13 Yaş	146	275.45			
	14 Yaş ve üstü	92	280.80			
Sözel Zorba	11 Yaş	140	213.49	22.674	3	.000
	12 Yaş	134	257.97			
	13 Yaş	146	267.09			
	14 Yaş ve üstü	92	303.01			
Dışlama Zorba	11 Yaş	140	251.83	.983	3	.805
	12 Yaş	134	254.81			
	13 Yaş	146	254.42			
	14 Yaş ve üstü	92	269.37			
Söylenti Zorba	11 Yaş	140	245.88	4.502	3	.212
	12 Yaş	134	266.89			
	13 Yaş	146	266.55			
	14 Yaş ve üstü	92	241.58			
Eşya Zorba	11 Yaş	140	235.46	5.695	3	.127
	12 Yaş	134	262.54			
	13 Yaş	146	263.59			
	14 Yaş ve üstü	92	268.47			
Cinsel Zorba	11 Yaş	140	236.03	6.676	3	.083
	12 Yaş	134	264.39			
	13 Yaş	146	260.42			
	14 Yaş ve üstü	92	269.93			
Zorba Toplam	11 Yaş	140	218.92	14.626	3	.002
	12 Yaş	134	258.23			
	13 Yaş	146	271.34			
	14 Yaş ve üstü	92	287.61			
Toplam		512				

Tablo 4.17 incelendiğinde fiziksel zorba alt boyutunda 11 yaş sıra ortalaması (216.80), 12 yaş sıra ortalaması (260.65), 13 yaş sıra ortalaması (275.45), 14 yaş ve üstü sıra ortalaması (280.80) ve p değeri (.002) olarak bulunmuştur. Bu durumda yaş ilerledikçe fiziksel zorba davranışların da arttığı söylenebilir. Sözel zorba alt boyutunda 11 yaş sıra ortalaması (213.49), 12 yaş sıra ortalaması (257.97), 13 yaş sıra ortalaması (267.09), 14 yaş ve üstü sıra ortalaması (303.01) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Bu durumda yaş ilerledikçe sözel zorba davranışların da arttığı söylenebilir. Dışlama zorba alt boyutu p değeri (.805), söylenti çıkarma ve yayma alt boyutu p değeri (.212), eşyalara zarar verme alt boyutu p değeri (.127), cinsel zorba alt boyutu p değeri (.083) olarak bulunmuştur. Bu alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Zorba toplam puanında ise 11 yaş sıra ortalaması (218.92), 12 yaş sıra ortalaması (258.23), 13 yaş sıra ortalaması (271.34), 14 yaş ve üstü sıra

ortalaması (287.61) ve p değeri (.002) olarak bulunmuştur. Zorba toplam puanı anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre yaş ilerledikçe, zorba davranışların arttığı söylenebilir.

Tablo 4.18’ de zorba ölçeğinin toplam puanının ve alt boyutlarının sınıf düzeyi değişkenine göre gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.18: Zorbalık Ölçeğinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Zorba	5.Sınıf	102	211.69	16.512	3	.001
	6.Sınıf	134	244.95			
	7.Sınıf	150	279.05			
	8.Sınıf	126	278.21			
Sözel Zorba	5.Sınıf	102	210.39	20.438	3	.000
	6.Sınıf	134	245.91			
	7.Sınıf	150	265.17			
	8.Sınıf	126	294.77			
Dışlama Zorba	5.Sınıf	102	249.42	.401	3	.940
	6.Sınıf	134	255.54			
	7.Sınıf	150	259.43			
	8.Sınıf	126	259.77			
Söylenti Zorba	5.Sınıf	102	254.65	4.026	3	.259
	6.Sınıf	134	252.68			
	7.Sınıf	150	271.92			
	8.Sınıf	126	243.71			
Eşya Zorba	5.Sınıf	102	236.41	4.175	3	.243
	6.Sınıf	134	253.60			
	7.Sınıf	150	266.17			
	8.Sınıf	126	264.33			
Cinsel Zorba	5.Sınıf	102	238.47	7.565	3	.056
	6.Sınıf	134	247.20			
	7.Sınıf	150	275.09			
	8.Sınıf	126	258.87			
Zorba Toplam	5.Sınıf	102	218.01	13.480	3	.004
	6.Sınıf	134	243.37			
	7.Sınıf	150	274.05			
	8.Sınıf	126	280.73			
Toplam		512				

Tablo 4.18 incelendiğinde fiziksel zorba alt boyutunda 5.sınıf sıra ortalaması (211.69), 6.sınıf sıra ortalaması (244.95), 7.sınıf sıra ortalaması (279.05), 8.sınıf sıra ortalaması (278.21) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Bu durumda sınıf düzeyi yükseldikçe fiziksel zorba davranışlarında arttığı söylenebilir. Sözel zorba alt boyutunda 5.sınıf sıra ortalaması (210.39), 6.sınıf sıra ortalaması (245.91), 7.sınıf sıra ortalaması (265.17), 8.sınıf sıra ortalaması (294.77) ve p değeri (.000) olarak

bulunmuştur. Bu durumda sınıf düzeyi yükseldikçe sözel zorba davranışların da arttığı söylenebilir. Dışlama zorba alt boyutu p değeri (.940), söylenti çıkarma ve yayma alt boyutu p değeri (.259), eşyalara zarar verme alt boyutu p değeri (.243), cinsel zorba alt boyutu p değeri (.056) olarak bulunmuştur. Bu alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Zorba toplam puanında ise 5.sınıf sıra ortalaması (218.01), 6.sınıf sıra ortalaması (243.37), 7.sınıf sıra ortalaması (274.05), 8.sınıf sıra ortalaması (280.73) ve p değeri (.004) olarak bulunmuştur. Zorba toplam puanı anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre sınıf düzeyi yükseldikçe zorba davranışların arttığı söylenebilir.

Tablo 4.19' da zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre okul türü değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.19: Zorbalık Ölçeğinin Okul Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Zorba	Özel Ortaokul	119	294.02	13.216	2	.001
	Resmi Ortaokul	256	235.47			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	263.20			
Sözel Zorba	Özel Ortaokul	119	295.03	14.122	2	.001
	Resmi Ortaokul	256	235.39			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	262.47			
Dışlama Zorba	Özel Ortaokul	119	253.66	13.920	2	.001
	Resmi Ortaokul	256	238.11			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	293.33			
Söylenti Zorba	Özel Ortaokul	119	266.04	2.890	2	.236
	Resmi Ortaokul	256	259.78			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	242.08			
Eşya Zorba	Özel Ortaokul	119	276.59	5.529	2	.063
	Resmi Ortaokul	256	255.92			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	240.13			
Cinsel Zorba	Özel Ortaokul	119	263.89	1.827	2	.401
	Resmi Ortaokul	256	258.79			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	245.81			
Zorba Toplam	Özel Ortaokul	119	289.73	11.368	2	.003
	Resmi Ortaokul	256	236.20			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	265.58			
Toplam		512				

Tablo 4.19' da yer alan verilere baktığımızda fiziksel zorbalık alt boyutunda özel ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (294.02), resmi ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (235.47), imam hatip ortaokuluna devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (263.20) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Buna göre fiziksel zorba davranışların en yoğun görüldüğü okul türü özel ortaokullarken,

ikinci sırada imam hatip ortaokulu yer almaktadır, fiziksel zorbalığın en az görüldüğü okul türü ise resmi ortaokullar olarak verilere yansımıştır. Sözel zorbalık alt boyutunda özel ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (295.03), resmi ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (235.39), imam hatip ortaokuluna devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (262.47) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Buna göre sözel zorba davranışların en yoğun görüldüğü okul türü özel ortaokullarken, ikinci sırada imam hatip ortaokulu yer almaktadır, sözel zorbalığın en az görüldüğü okul türü ise resmi ortaokullar olarak verilere yansımıştır. Dışlama yoluyla yapılan zorbalık alt boyutunda özel ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (253.66), resmi ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (238.11), imam hatip ortaokuluna devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (293.33) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Buna göre dışlama yoluyla yapılan zorba davranışların en yoğun görüldüğü okul türü imam hatip ortaokullarıyken, ikinci sırada özel ortaokullar yer almaktadır, dışlama zorbalığının en az görüldüğü okul türü ise resmi ortaokullar olarak verilere yansımıştır. Söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt boyutu p değeri (.236), eşyalara zarar verme zorbalığı alt boyutu p değeri (.063), cinsel zorba alt boyutu p değeri (.401) olarak bulunmuş, bu alt boyutlarda okul türüne göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Toplam zorba puanı değerlendirildiğinde ise, özel ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (289.73), resmi ortaokula devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (236.20), imam hatip ortaokuluna devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (265.58) ve p değeri (.003) olarak bulunmuştur. Bu verilere göre toplam zorba puanı açısından zorbalığın en fazla olduğu okul türünün özel ortaokullar olduğu söylenebilir. Zorbalığın daha fazla yaşandığı ikinci okul türü ise imam hatip ortaokulları olarak araştırma sonucuna yansımıştır. Ve bu üç okul türünde zorbalığın diğer okullara göre resmi ortaokullarda daha az görüldüğü söylenebilir.

Tablo 4.20' de zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre anne eğitim düzeyi değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.20: Zorbalık Ölçeğinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Zorba	İlkokul	152	249.32	4.285	3	.232
	Lise	167	258.82			
	Üniversite	134	246.50			
	Lisansüstü ve üstü	59	291.15			
Sözel Zorba	İlkokul	152	251.36	8.004	3	.046
	Lise	167	247.24			
	Üniversite	134	251.94			
	Lisansüstü ve üstü	59	306.31			
Dışlama Zorba	İlkokul	152	254.79	4.748	3	.191
	Lise	167	259.46			
	Üniversite	134	240.88			
	Lisansüstü ve üstü	59	288.03			
Söylenti Zorba	İlkokul	152	249.99	.918	3	.821
	Lise	167	259.28			
	Üniversite	134	256.14			
	Lisansüstü ve üstü	59	266.25			
Eşya Zorba	İlkokul	152	248.29	3.433	3	.330
	Lise	167	258.68			
	Üniversite	134	251.82			
	Lisansüstü ve üstü	59	282.11			
Cinsel Zorba	İlkokul	152	260.14	5.860	3	.119
	Lise	167	250.13			
	Üniversite	134	246.94			
	Lisansüstü ve üstü	59	286.85			
Zorba Toplam	İlkokul	152	248.25	7.023	3	.071
	Lise	167	252.67			
	Üniversite	134	249.63			
	Lisansüstü ve üstü	59	304.19			
Toplam		512				

Tablo 4.20 incelendiğinde anne eğitim düzeyine göre fiziksel zorba alt boyutu p değeri (.232), dışlama zorba alt boyutu p değeri (.191), söylenti zorba alt boyutu p değeri (.821), eşyalara zarar verme alt boyutu p değeri (.330), cinsel zorba alt boyutu p değeri (.119), zorba toplam puanı p değeri (.071) olarak bulunmuştur ve bu alt boyutlarda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sözel zorba alt boyutunda ise annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin sıra ortalaması (251.36), annesi lise mezunu olan öğrencilerin sıra ortalaması (247.24), annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sıra ortalaması (251.94), annesi lisansüstü ve üstü mezunu olan öğrencilerin sıra ortalaması (306.31), p değeri ise (.046) olarak bulunmuştur. Sözel zorba verilerine

bakıldığında, annesi lisansüstü ve üstü mezunu olan öğrencilerin zorba davranış eğilimlerinin daha yüksek olduğu yönünde anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 4.21’de zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre baba eğitim düzeyi değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenecektir.

Tablo 4.21: Zorbalık Ölçeğinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Zorba	İlkokul	102	255.13	4.745	3	.191
	Lise	172	248.24			
	Üniversite	175	252.00			
	Lisansüstü ve üstü	63	293.77			
Sözel Zorba	İlkokul	102	251.48	8.230	3	.041
	Lise	172	243.05			
	Üniversite	175	255.77			
	Lisansüstü ve üstü	63	303.38			
Dışlama Zorba	İlkokul	102	264.79	.913	3	.822
	Lise	172	254.84			
	Üniversite	175	250.43			
	Lisansüstü ve üstü	63	264.48			
Söylenti Zorba	İlkokul	102	251.08	1.317	3	.725
	Lise	172	262.37			
	Üniversite	175	250.81			
	Lisansüstü ve üstü	63	265.05			
Eşya Zorba	İlkokul	102	242.26	9.458	3	.024
	Lise	172	269.77			
	Üniversite	175	241.26			
	Lisansüstü ve üstü	63	285.65			
Cinsel Zorba	İlkokul	102	251.21	9.736	3	.021
	Lise	172	264.20			
	Üniversite	175	240.33			
	Lisansüstü ve üstü	63	288.97			
Zorba Toplam	İlkokul	102	248.99	5.605	3	.132
	Lise	172	250.89			
	Üniversite	175	251.56			
	Lisansüstü ve üstü	63	297.70			
Toplam		512				

Tablo 4.21 incelendiğinde baba eğitim düzeyine göre fiziksel zorba alt boyutunun p değeri (.191), dışlama zorba alt boyutunun p değeri (.822), söylenti çıkarma ve yayma alt boyutu p değeri (.725), zorba toplam puan p değeri (.132) olarak bulunmuştur ve anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır. Sözel zorba alt boyutu p değeri (.041) olarak bulunmuştur. Bu durumda baba eğitim düzeyi lisansüstü ve üstü olan öğrencilerin sözel zorba davranış eğilimlerinin diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. Eşyalarına zarar verme alt boyutu p değeri (.024) olarak

bulunmuştur. Bu verilere göre baba eğitim düzeyi lisansüstü ve üstü olan öğrencilerin diğer gruplara oranla eşyalarına zarar vererek zorbalık yapma konusunda daha yüksek sonuçlar verdiği söylenebilir.

Tablo 4.22’de zorba ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre kardeş sayısı değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.22: Zorbalık Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Zorba	Tek Çocuk	48	240.26	.663	3	.882
	2 Kardeş	279	258.95			
	3 Kardeş	126	256.93			
	4 ve üstü	59	257.19			
Sözel Zorba	Tek Çocuk	48	250.26	.941	3	.815
	2 Kardeş	279	253.68			
	3 Kardeş	126	267.21			
	4 ve üstü	59	252.05			
Dışlama Zorba	Tek Çocuk	48	231.84	1.729	3	.631
	2 Kardeş	279	258.28			
	3 Kardeş	126	262.05			
	4 ve üstü	59	256.31			
Söylenti Zorba	Tek Çocuk	48	235.16	1.687	3	.640
	2 Kardeş	279	259.32			
	3 Kardeş	126	258.44			
	4 ve üstü	59	256.40			
Eşya Zorba	Tek Çocuk	48	259.75	1.998	3	.573
	2 Kardeş	279	261.84			
	3 Kardeş	126	251.97			
	4 ve üstü	59	238.27			
Cinsel Zorba	Tek Çocuk	48	268.11	1.732	3	.630
	2 Kardeş	279	259.43			
	3 Kardeş	126	251.92			
	4 ve üstü	59	242.98			
Zorba Toplam	Tek Çocuk	48	244.28	.387	3	.943
	2 Kardeş	279	257.96			
	3 Kardeş	126	258.61			
	4 ve üstü	59	255.03			
Toplam		512				

Tablo 4.22 incelendiğinde; kardeş sayısı değişkenine göre fiziksel zorba alt boyutu p değeri (.882), sözel zorba alt boyutu p değeri (.815), dışlama zorbalık alt boyutu p değeri (.631), söylenti çıkarma ve yayma zorbalık alt boyutu p değeri (.640), eşyalara zarar verme zorbalık alt boyutu p değeri (.573), cinsel zorba alt boyutu p değeri (.630) ve zorba toplam puanı p değeri (.943) olarak bulunmuştur. Bu verilere

bakarak, kardeş sayısının zorba toplam puan ve alt boyutları üstünde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı söylenebilir.

4.3. Kurban Ölçeğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu, kurban öğrencilerin demografik değişkenlere göre gösterdiği farklılıkları ölçmektir. Bu amaçla yapılan analizlere dair bilgilere bu başlıkta yer verilmiştir.

İlk olarak Tablo 4.23' te kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre cinsiyet değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.23: Kurban Ölçeğinin Cinsiyete Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	U	Z	p
Fiziksel Kurban	Kız	278	236.59	26991.500	-3.322	.001
	Erkek	234	280.15			
Sözel Kurban	Kız	278	248.65	30344.500	-1.313	.189
	Erkek	234	265.82			
Dışlama Kurban	Kız	278	263.51	30578.500	-1.181	.238
	Erkek	234	248.18			
Söylenti Kurban	Kız	278	245.39	29438.500	-1.912	.056
	Erkek	234	269.69			
Eşya Kurban	Kız	278	234.46	26400.000	-3.804	.000
	Erkek	234	282.68			
Cinsel Kurban	Kız	278	227.83	24555.500	-5.420	.000
	Erkek	234	290.56			
Kurban Toplam	Kız	278	239.89	27908.500	-2.769	.006
	Erkek	234	276.23			
Toplam		512				

Tablo 4.14 incelendiğinde; fiziksel kurban alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (236.59), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (280.15) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Sözel kurban alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (248.65), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (265.82) ve p değeri (.189) olarak bulunmuştur. Dışlama kurban alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (263.51), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (248.18) ve p değeri (.238) olarak bulunmuştur. Söylenti yayma ve çıkarma kurban alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (245.39), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (269.69) ve p değeri (.056) olarak bulunmuştur. Eşyalarına zarar verme kurban alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (234.46), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (282.68) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Cinsel kurban alt boyutunda kız öğrencilerin sıra ortalaması (227.83), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (290.56) ve p değeri (.000) olarak

bulunmuştur. Son olarak Kurban toplam puanda kız öğrencilerin sıra ortalaması (239.89), erkek öğrencilerin sıra ortalaması (276.23) ve p değeri (.006) olarak bulunmuştur. Bu bilgilere bakılarak, sözel kurban, söylenti çıkarma ve yayma kurban ile dışlamaya maruz kalan kurban alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir. Fiziksel kurban alt boyutunun verilerine bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla fiziksel zorbalığa maruz kaldıkları söylenebilir. Eşyalarına zarar verme alt boyutunda yine erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla bu duruma maruz kaldıkları söylenebilir. Cinsel zorbalık alt boyutunda da yine erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla cinsel zorbalık davranışlarına maruz kaldıkları yorumu yapılabilir. Alt boyutların tümünde anlamlı farklılıklar çıkmasa da kurban ölçeği toplam puanına bakıldığında genel itibari ile erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları saptanmıştır.

Tablo 4.24’ te kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre anne çalışma durumu değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.24: Kurban Ölçeğinin Anne Çalışma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	U	Z	p
Fiziksel Kurban	Çalışıyor	257	262.69	31177.000	-.951	.342
	Çalışmıyor	255	250.26			
Sözel Kurban	Çalışıyor	257	259.42	32016.500	-.450	.652
	Çalışmıyor	255	253.55			
Dışlama Kurban	Çalışıyor	257	258.00	32382.000	-.233	.816
	Çalışmıyor	255	254.99			
Söylenti Kurban	Çalışıyor	257	265.05	30571.000	-1.355	.175
	Çalışmıyor	255	247.89			
Eşya Kurban	Çalışıyor	257	263.80	30890.500	-1.161	.246
	Çalışmıyor	255	249.14			
Cinsel Kurban	Çalışıyor	257	265.50	30454.500	-1.567	.117
	Çalışmıyor	255	247.43			
Kurban Toplam	Çalışıyor	257	262.55	31212.500	-.929	.353
	Çalışmıyor	255	250.40			
Toplam		512				

Tablo 4.24’e bakıldığında, fiziksel kurban alt boyutu p değeri (.342), sözel kurban alt boyutu p değeri (.652), dışlama kurban alt boyutu p değeri (.816), söylenti çıkarma ve yayma kurban alt boyutu p değeri (.175), eşyalarına zarar verme kurban alt boyutu p değeri (.246), cinsel kurban alt boyutu p değeri (.117) ve kurban toplam puanı p değeri (.353) olarak bulunmuştur. Bu verilere bakıldığında kurban ölçeği toplam

puanının ve alt boyutlarının, öğrencilerin annelerinin çalışma durumuna göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.25’ de kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre spor eğitimi alma durumu değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.25: Kurban Ölçeğinin Spor Eğitimi Alma Durumuna Göre Mann Withney U Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Spor Eğitimi	N	Sıra Ort.	U	Z	p
Fiziksel Kurban	Alıyor	160	296.78	21715.500	-4.157	.000
	Almıyor	352	238.19			
Sözel Kurban	Alıyor	160	273.02	25516.500	-1.710	.087
	Almıyor	352	248.99			
Dışlama Kurban	Alıyor	160	268.79	26194.000	-1.281	.200
	Almıyor	352	250.91			
Söylenti Kurban	Alıyor	160	282.22	24044.500	-2.738	.006
	Almıyor	352	244.81			
Eşya Kurban	Alıyor	160	292.18	22451.000	-3.810	.000
	Almıyor	352	240.28			
Cinsel Kurban	Alıyor	160	290.18	22771.000	-3.939	.000
	Almıyor	352	241.19			
Kurban Toplam	Alıyor	160	290.21	22767.000	-3.476	.001
	Almıyor	352	241.18			
Toplam		512				

Tablo 4.25 incelendiğinde; sözel kurban alt boyutu p değeri (.087) ve dışlama kurban alt boyutunda p değeri (.200) olarak bulunmuş, bu iki alt boyut için anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Fiziksel kurban alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (296.78), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (238.19), p değeri ise (.000) olarak bulunmuştur. Fiziksel kurban alt boyutu için spor eğitimi alan öğrencilerin almayan öğrencilere göre daha fazla fiziksel zorbalığa uğradıkları söylenebilir. Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (282.22), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (.244.81) ve p değeri (.006) olarak bulunmuştur. Söylenti çıkarma ve yayma alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin, spor eğitimi almayan öğrencilere göre daha fazla mağduriyet yaşadıkları söylenebilir. Eşyalarına zarar verme alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (292.18), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (240.28) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Bu durumda eşyalarına zarar verme alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin, almayan öğrencilere oranla daha fazla bu davranışa maruz kaldıkları söylenebilir. Cinsel zorbalık alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin sıra

ortalaması (290.18), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (241.19) ve p değeri (.000) olarak bulunmuştur. Bu verilere göre cinsel zorbalık alt boyutunda spor eğitimi alan öğrencilerin, almayan öğrencilere göre daha fazla cinsel zorbalığa maruz kalarak mağdur oldukları söylenebilir. Kurban toplam puanda ise spor eğitimi alan öğrencilerin sıra ortalaması (290.21), spor eğitimi almayan öğrencilerin sıra ortalaması (241.18) ve p değeri (.001) olarak bulunmuştur. Bu durumda genel olarak kurban ölçeğinde spor eğitimi alan öğrencilerin, almayan öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kaldığı söylenebilir.

Tablo 4.26’da kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre yaş değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.26: Kurban Ölçeğinin Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Kurban	11 Yaş	140	234.06	5.048	3	.168
	12 Yaş	134	260.40			
	13 Yaş	146	272.36			
	14 Yaş ve üstü	92	259.79			
Sözel Kurban	11 Yaş	140	219.18	12.577	3	.006
	12 Yaş	134	266.20			
	13 Yaş	146	271.66			
	14 Yaş ve üstü	92	275.12			
Dışlama Kurban	11 Yaş	140	268.45	4.478	3	.214
	12 Yaş	134	257.98			
	13 Yaş	146	261.33			
	14 Yaş ve üstü	92	228.49			
Söylenti Kurban	11 Yaş	140	242.62	7.644	3	.054
	12 Yaş	134	277.79			
	13 Yaş	146	265.88			
	14 Yaş ve üstü	92	231.73			
Eşya Kurban	11 Yaş	140	245.05	4.636	3	.200
	12 Yaş	134	271.99			
	13 Yaş	146	265.21			
	14 Yaş ve üstü	92	237.55			
Cinsel Kurban	11 Yaş	140	230.19	10.196	3	.017
	12 Yaş	134	276.13			
	13 Yaş	146	268.27			
	14 Yaş ve üstü	92	249.27			
Kurban Toplam	11 Yaş	140	233.46	5.597	3	.133
	12 Yaş	134	268.24			
	13 Yaş	146	270.39			
	14 Yaş ve üstü	92	252.42			
Toplam		512				

Tablo 4.26 incelendiğinde; fiziksel zorbalık alt boyutunda p değeri (.168), dışlama zorbalık alt boyutunda p değeri (.214), söylenti zorbalık alt boyutunda p değeri

(.054), eşya zorbalık alt boyutunda p değeri (.200), kurban toplam puan p değeri ise (.133) olarak bulunmuş ve yaş değişkenine göre anlamlı farklılık saptanamamıştır. Sözel zorbalık alt boyutunda ise 11 yaş öğrencilerin sıra ortalaması (219.18), 12 yaş öğrencilerin sıra ortalaması (266.20), 13 yaş öğrencilerin sıra ortalaması (271.66), 14 yaş ve üstü öğrencilerin sıra ortalaması (275.12), p değeri ise (.006) olarak bulunmuştur. Bu verilere göre öğrencilerin yaşı arttıkça sözel zorbalığa maruz kalma oranlarının da arttığı söylenebilir. Cinsel zorbalık alt boyutunda 11 yaş sıra ortalaması (230.19), 12 yaş sıra ortalaması (276.13), 13 yaş sıra ortalaması (268.27), 14 yaş ve üstü sıra ortalaması (249.27), p değeri ise (.017) olarak bulunmuştur. Cinsel zorbalığa en çok maruz kalan öğrenciler 13 yaş grubundakiler, devamında 12 yaş grubundakiler ve 14 yaş grubundakiler olarak yorumlanabilir. En az zorbalığa maruz kalan yaş grubu ise 11 yaş olarak söylenebilir.

Tablo 4.27' de kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre sınıf düzeyi değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.27: Kurban Ölçeğinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Kurban	5.Sınıf	102	225.56	6.972	3	.073
	6.Sınıf	134	253.32			
	7.Sınıf	150	274.04			
	8.Sınıf	126	264.05			
Sözel Kurban	5.Sınıf	102	215.24	11.343	3	.010
	6.Sınıf	134	256.81			
	7.Sınıf	150	266.15			
	8.Sınıf	126	278.08			
Dışlama Kurban	5.Sınıf	102	261.91	2.577	3	.461
	6.Sınıf	134	265.26			
	7.Sınıf	150	259.97			
	8.Sınıf	126	238.67			
Söylenti Kurban	5.Sınıf	102	244.09	6.420	3	.093
	6.Sınıf	134	265.78			
	7.Sınıf	150	274.42			
	8.Sınıf	126	235.35			
Eşya Kurban	5.Sınıf	102	235.71	7.178	3	.066
	6.Sınıf	134	277.71			
	7.Sınıf	150	264.96			
	8.Sınıf	126	240.71			
Cinsel Kurban	5.Sınıf	102	220.75	12.934	3	.005
	6.Sınıf	134	263.57			
	7.Sınıf	150	279.42			
	8.Sınıf	126	250.63			
Kurban Toplam	5.Sınıf	102	226.58	5.963	3	.113
	6.Sınıf	134	260.71			
	7.Sınıf	150	272.12			
	8.Sınıf	126	257.64			
Toplam		512				

Tablo 4.27 incelendiğinde; fiziksel zorbalık alt boyutunda p değeri (.073), dışlama zorbalık alt boyutunda p değeri (.461), söylenti zorbalık alt boyutunda p değeri (.093), eşya zorbalık alt boyutunda p değeri (.066), kurban toplam puan p değeri ise (.113) olarak bulunmuş ve sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık saptanamamıştır. Sözel zorbalık alt boyutunda ise 5.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (215.24), 6.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (256.81), 7.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (266.15), 8.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (278.08), p değeri ise (.010) olarak bulunmuştur. Bu verilere göre öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça sözel zorbalığa maruz kalma oranlarının da arttığı söylenebilir. Cinsel zorbalık alt boyutunda 5.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (220.75), 6.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (263.57), 7.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (279.42), 8.sınıfa devam eden öğrencilerin sıra ortalaması (250.63), p değeri ise (.005) olarak bulunmuştur. Cinsel zorbalığa en çok maruz kalan öğrenciler 7.sınıfa devam edenler, devamında 6.sınıfa devam edenler ve 8.sınıfa devam edenler olarak yorumlanabilir. En az zorbalığa maruz kalan sınıf düzeyi ise 5.sınıfa devam eden öğrenciler olarak söylenebilir.

Tablo 4.28’ de kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre okul türü değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenecektir.

Tablo 4.28: Kurban Ölçeğinin Okul Türü Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Kurban	Özel Ortaokul	119	271.85	8.469	2	.014
	Resmi Ortaokul	256	237.63			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	278.43			
Sözel Kurban	Özel Ortaokul	119	256.77	3.104	2	.212
	Resmi Ortaokul	256	246.84			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	274.32			
Dışlama Kurban	Özel Ortaokul	119	262.05	8.873	2	.012
	Resmi Ortaokul	256	238.94			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	284.49			
Söylenti Kurban	Özel Ortaokul	119	271.47	3.213	2	.201
	Resmi Ortaokul	256	258.49			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	239.78			
Eşya Kurban	Özel Ortaokul	119	270.83	3.374	2	.185
	Resmi Ortaokul	256	259.26			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	238.89			
Cinsel Kurban	Özel Ortaokul	119	260.53	5.056	2	.080
	Resmi Ortaokul	256	265.95			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	235.35			
Kurban Toplam	Özel Ortaokul	119	271.50	5.017	2	.081
	Resmi Ortaokul	256	241.86			
	İmam Hatip Ortaokulu	137	270.83			
Toplam		512				

Tablo 4.28 incelendiğinde; sözel zorbalık alt boyutunda p değeri (.212), söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt boyutunda p değeri (.201), eşyalara zarar verme zorbalığı alt boyutunda p değeri (.185), cinsel zorbalık alt boyutunda p değeri (.080), kurban toplam puanında p değeri (.081) olarak bulunmuş, okul türüne göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Fiziksel zorbalık alt boyutunda özel ortaokulların sıra ortalaması (271.85), resmi ortaokulların sıra ortalaması (237.63), imam hatip ortaokullarının sıra ortalaması (278.43) ve p değeri (.014) olarak bulunmuştur. Buna göre fiziksel zorbalığa en fazla maruz kalan öğrencilerin imam hatip ortaokullarında öğrenim gören öğrenciler olduğu, ikinci sırada ise özel okulların takip ettiği söylenebilir. Fiziksel zorbalığa en az maruz kalanlar ise resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrenciler olduğu söylenebilir. Dışlama zorbalık alt boyutunda ise özel ortaokulların sıra ortalaması (262.05), resmi ortaokulların sıra ortalaması (238.94), imam hatip ortaokullarının sıra ortalaması (284.49) ve p değeri (.012) olarak bulunmuştur. Buna göre dışlama yoluyla yapılan zorbalığa en fazla maruz kalan öğrenciler imam hatip ortaokulunda öğrenim görenler, ikinci sırada da özel ortaokula devam eden öğrenciler olarak yorumlanabilir. Dışlama yoluyla yapılan zorbalığa en az maruz kalan öğrenciler ise resmi ortaokula devam edenler olarak yorumlanabilir.

Tablo 4.29’ da kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre anne eğitim düzeyi değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.29: Kurban Ölçeğinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Kurban	İlkokul	152	255.51	5.592	3	.133
	Lise	167	254.78			
	Üniversite	134	242.19			
	Lisansüstü ve üstü	59	296.43			
Sözel Kurban	İlkokul	152	257.11	6.899	3	.075
	Lise	167	258.77			
	Üniversite	134	235.69			
	Lisansüstü ve üstü	59	295.75			
Dışlama Kurban	İlkokul	152	252.98	1.106	3	.776
	Lise	167	251.30			
	Üniversite	134	259.75			
	Lisansüstü ve üstü	59	272.90			
Söylenti Kurban	İlkokul	152	249.09	.864	3	.834
	Lise	167	256.77			
	Üniversite	134	259.36			
	Lisansüstü ve üstü	59	268.34			
Eşya Kurban	İlkokul	152	236.83	4.682	3	.197
	Lise	167	262.04			
	Üniversite	134	262.54			
	Lisansüstü ve üstü	59	277.78			
Cinsel Kurban	İlkokul	152	258.06	1.432	3	.698
	Lise	167	251.63			
	Üniversite	134	253.01			
	Lisansüstü ve üstü	59	274.17			
Kurban Toplam	İlkokul	152	251.49	5.070	3	.167
	Lise	167	253.25			
	Üniversite	134	248.42			
	Lisansüstü ve üstü	59	296.97			
Toplam		512				

Tablo 4.29 incelendiğinde; fiziksel zorba alt boyutunda p değeri (.133), sözel zorbalık alt boyutunda p değeri (.075), dışlama zorbalık alt boyutunda p değeri (.776), söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt boyutunda p değeri (.834), eşyalara zarar verme alt boyutunda p değeri (.197), cinsel zorbalık alt boyutunda p değeri (.698), kurban toplam puanı p değeri ise (.167) olarak bulunmuştur. Bu verilere bakıldığında öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi ile maruz kaldıkları zorbalık arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 4.30' da kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre baba eğitim düzeyi değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.30: Kurban Ölçeğinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Kurban	İlkokul	102	254.61	3.348	3	.341
	Lise	172	259.22			
	Üniversite	175	244.97			
	Lisansüstü ve üstü	63	284.17			
Sözel Kurban	İlkokul	102	251.74	2.725	3	.436
	Lise	172	259.96			
	Üniversite	175	246.94			
	Lisansüstü ve üstü	63	281.32			
Dışlama Kurban	İlkokul	102	253.68	.698	3	.874
	Lise	172	263.87			
	Üniversite	175	251.31			
	Lisansüstü ve üstü	63	255.36			
Söylenti Kurban	İlkokul	102	254.94	1.725	3	.631
	Lise	172	261.78			
	Üniversite	175	246.85			
	Lisansüstü ve üstü	63	271.44			
Eşya Kurban	İlkokul	102	234.36	9.361	3	.025
	Lise	172	279.15			
	Üniversite	175	241.69			
	Lisansüstü ve üstü	63	271.63			
Cinsel Kurban	İlkokul	102	253.02	11.533	3	.009
	Lise	172	271.91			
	Üniversite	175	232.72			
	Lisansüstü ve üstü	63	286.12			
Kurban Toplam	İlkokul	102	246.59	5.468	3	.141
	Lise	172	263.95			
	Üniversite	175	243.07			
	Lisansüstü ve üstü	63	289.48			
Toplam		512				

Tablo 4.30 incelendiğinde; fiziksel zorba alt boyutu p değeri (.341), sözel zorbalık alt boyutunda p değeri (.436), dışlama zorbalık alt boyutunda p değeri (.874), söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt boyutunda p değeri (.631), kurban toplam puanı p değeri ise (.141) olarak bulunmuş, bu alt boyutlarda baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin maruz kaldıkları zorbalık davranışının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Eşyalara zarar verme zorbalığı alt boyutunda baba eğitim düzeyi ilkokul olanların sıra ortalaması (234.36), lise olanların sıra ortalaması (279.15), üniversite olanların sıra ortalaması (241.69), lisansüstü ve üstü olanların sıra ortalaması (271.63) ve p değeri (.025) olarak bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi ile eşyalara zarar verme zorbalığına maruz kalma arasında anlamlı farklılık olduğu söylenebilir. Cinsel zorbalık alt boyutunda baba eğitim düzeyi ilkokul olanların sıra ortalaması (253.02), lise olanların sıra ortalaması (271.91), üniversite olanların sıra ortalaması (232.72),

lisansüstü ve üstü olanların sıra ortalaması (286.12) ve p değeri (.009) olarak bulunmuştur. Cinsel zorbalığa maruz kalma davranışının baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.31’ de kurban ölçeğinin toplam puana ve alt boyutlarına göre kardeş sayısı değişkeninin gösterdiği farklılıklar incelenmiştir.

Tablo 4.31: Kurban Ölçeğinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	N	Sıra Ort.	Kruskal W H	sd	p
Fiziksel Kurban	Tek Çocuk	48	225.79	2.632	3	.452
	2 Kardeş	279	258.84			
	3 Kardeş	126	256.70			
	4 ve üstü	59	269.97			
Sözel Kurban	Tek Çocuk	48	228.90	3.333	3	.343
	2 Kardeş	279	253.38			
	3 Kardeş	126	264.15			
	4 ve üstü	59	277.37			
Dışlama Kurban	Tek Çocuk	48	242.11	.689	3	.876
	2 Kardeş	279	257.88			
	3 Kardeş	126	261.25			
	4 ve üstü	59	251.54			
Söylenti Kurban	Tek Çocuk	48	232.51	2.252	3	.522
	2 Kardeş	279	261.93			
	3 Kardeş	126	259.49			
	4 ve üstü	59	243.97			
Eşya Kurban	Tek Çocuk	48	231.93	4.711	3	.194
	2 Kardeş	279	266.20			
	3 Kardeş	126	256.72			
	4 ve üstü	59	230.16			
Cinsel Kurban	Tek Çocuk	48	253.63	1.726	3	.631
	2 Kardeş	279	262.35			
	3 Kardeş	126	252.75			
	4 ve üstü	59	239.19			
Kurban Toplam	Tek Çocuk	48	226.27	2.226	3	.527
	2 Kardeş	279	259.93			
	3 Kardeş	126	258.40			
	4 ve üstü	59	260.81			
Toplam		512				

Tablo 4.31 incelendiğinde; fiziksel zorbalık alt boyutunda p değeri (.452), sözel zorbalık alt boyutunda p değeri (.343), dışlama zorbalık alt boyutunda p değeri (.876), söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt boyutunda p değeri (.522), eşyalara zarar verme zorbalığı alt boyutu p değeri (.194), cinsel zorbalık alt boyutu p değeri (.631), kurban toplam puanı p değeri (.527) olarak bulunmuştur. Bu verilere göre

öğrencilerin zorbalığa maruz kalmalarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

4.4. İletişim Becerileri ve Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla Spearman korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlara sırasıyla bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi, öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile fiziksel zorbalık davranışında bulunma ve fiziksel zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiye yöneliktir. Tablo 4.32’ de bu ilişkiye dair bulgular incelenmiştir.

Tablo 4.32: İletişim Becerileri ile Fiziksel Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Fiziksel Zorba	Fiziksel Kurban
İletişim Becerileri	1		
Fiziksel Zorba	-.335 **	1	
Fiziksel Kurban	-.265**	.708**	1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 4.32’de yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile fiziksel zorbalık yapma arasında negatif yönlü orta düzeyde ($r=-.335$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile fiziksel zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.265$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırmanın beşinci alt problemi, öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile sözel zorbalık davranışında bulunma ve sözel zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiye yöneliktir. Tablo 4.33’ te bu ilişkiye dair bulgular incelenmiştir.

Tablo 4.33: İletişim Becerileri ile Sözel Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Sözel Zorba	Sözel Kurban
İletişim Becerileri	1		
Sözel Zorba	-.305 **	1	
Sözel Kurban	-.264**	.618**	1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 4.33’ te yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile sözel zorbalık yapma arasında negatif yönlü orta düzeyde ($r=-.305$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile sözel zorbalığa

maruz kalma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.264$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırmanın altıncı alt problemi, öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile dışlama yoluyla zorbalık davranışında bulunma ve dışlamaya maruz kalma arasındaki ilişkiye yöneliktir. Tablo 4.34’ te bu ilişkiye dair bulgular incelenmiştir.

Tablo 4.34: İletişim Becerileri ile Dışlama Yoluyla Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Dışlama Zorba	Dışlama Kurban
İletişim Becerileri	1		
Dışlama Zorba	-.233 **	1	
Dışlama Kurban	-.195**	.450**	1

* $p<0.05$ ** $p<0.01$

Tablo 4.34’te yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile dışlama yoluyla yapılan zorbalık arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.233$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile dışlama yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.195$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırmanın yedinci alt problemi, öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile söylenti çıkarma ve yayma yoluyla zorbalık davranışında bulunma ve hakkında söylenti çıkarılmasına ve yayılmasına maruz kalma arasındaki ilişkiye yöneliktir. Tablo 4.35’ te bu ilişkiye dair bulgular incelenmiştir.

Tablo 4.35: İletişim Becerileri ile Söylenti Çıkarma ve Yayma Yoluyla Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Söylenti Zorba	Söylenti Kurban
İletişim Becerileri	1		
Söylenti Zorba	-.192 **	1	
Söylenti Kurban	-.180**	.482**	1

* $p<0.05$ ** $p<0.01$

Tablo 4.35’te yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile söylenti çıkarma ve yayma yoluyla yapılan zorbalık arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.192$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile söylenti çıkarma ve yayma yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.180$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırmanın sekizinci alt problemi, öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile eşyalara zarar verme yoluyla zorbalık davranışında bulunma ve hakkında eşyalarına zarar

verilmesine maruz kalma arasındaki ilişkiye yöneliktir. Tablo 4.36' da bu ilişkiye dair bulgular incelenmiştir.

Tablo 4.36: İletişim Becerileri Eşyalara Zarar Verme Yoluyla Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Eşya Zorba	Eşya Kurban
İletişim Becerileri	1		
Eşya Zorba	-.233 **	1	
Eşya Kurban	-.193**	.609**	1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 4.36' da yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile eşyalara zarar verme yoluyla yapılan zorbalık arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.233$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile eşyalara zarar verme yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.193$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi, öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile cinsel zorbalık davranışında bulunma ve cinsel zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiye yöneliktir. Tablo 4.37'de bu ilişkiye dair bulgular incelenmiştir.

Tablo 4.37: İletişim Becerileri Cinsel Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Cinsel Zorba	Cinsel Kurban
İletişim Becerileri	1		
Cinsel Zorba	-.214 **	1	
Cinsel Kurban	-.192**	.635**	1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 4.37'de yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile cinsel zorbalık yapma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.214$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile cinsel zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönlü zayıf düzeyde ($r=-.192$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Son olarak öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile zorbalık toplam puan ve kurban toplam puan arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular Tablo 4.38' de yer almaktadır.

Tablo 4.38: İletişim Becerileri Zorbalık Yapma ve Maruz Kalma Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

Değişkenler	İletişim Becerileri	Fiziksel Zorba	Fiziksel Kurban
İletişim Becerileri	1		
Zorba Toplam	-.356 **	1	
Kurban Toplam	-.292**	.683**	1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 4.37’ de yer alan bulgulara göre öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile zorbalık yapma arasında negatif yönlü orta düzeyde ($r=-.356$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile zorbalığa maruz kalma arasında negatif yönlü orta düzeyde ($r=-.292$, $p<0.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde; “Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı tezin araştırma verilerinin sonuçlarına, alt problemlerle ilgili tartışmalara, uygulayıcı ve araştırmacılara yönelik öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Bolu İli Merkez İlçesinde öğrenimine devam eden ortaokul öğrencileri örneklem grubu olarak seçilmiştir. Öğrencilere demografik bilgi formuyla beraber iletişim becerileri ve akran zorbalığı ölçeği uygulanmıştır. Kişisel bilgi formunda yer alan; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne çalışma durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, spor eğitimi alma durumu ve kardeş sayısı değişken olarak baz alınarak, iletişim becerileri ve akran zorbalığı ile arasında anlamlı ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Son olarak araştırmanın amacına hizmet eden iletişim becerileri ile akran zorbalığı arasındaki ilişkinin varlığını sınamak adına Spearman korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

Yapılan analizler sonrası bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. İletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin iletişim beceri düzeyi, erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.
2. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
3. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin spor eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
4. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
5. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
6. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin okul türüne göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

7. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
8. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
9. İletişim becerileri düzeyinin, öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
10. Zorbalık davranışları öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla zorba davranışlarda bulunmaktadır.
11. Zorbalık davranışlarının, öğrencilerin annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
12. Zorbalık davranışları öğrencilerin spor eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre spor eğitimi alan öğrenciler, almayanlara göre daha fazla zorba davranış göstermektedirler.
13. Zorbalık davranışları öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre yaş ilerledikçe zorbalık davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.
14. Zorbalık davranışları öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre sınıf düzeyi arttıkça zorbalık davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.
15. Zorbalık davranışları öğrencilerin okuduğu okul türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre özel ortaokullarda zorbalık davranışlarının fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
16. Zorbalık davranışlarının, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
17. Zorbalık davranışlarının, öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
18. Zorbalık davranışlarının, öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
19. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
20. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışlarının, öğrencilerin annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

21. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin spor eğitimi alma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre spor eğitimi alan öğrencilerin, almayanlara göre daha fazla zorba davranışa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
22. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
23. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
24. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin okul türüne göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
25. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
26. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
27. Zorbalığa maruz kalma (kurban) davranışları, öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
28. İletişim becerileri düzeyi ile fiziksel zorbalık yapma ve fiziksel zorbalığa maruz kalma (kurban) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre iletişim becerileri düzeyi arttıkça fiziksel zorbalık yapma ve fiziksel zorbalığa maruz kalma (kurban) oranı azalmaktadır.
29. İletişim becerileri düzeyi ile sözel zorbalık yapma ve sözel zorbalığa maruz kalma (kurban) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre iletişim becerileri düzeyi arttıkça sözel zorbalık yapma ve sözel zorbalığa maruz kalma (kurban) oranı azalmaktadır.
30. İletişim becerileri düzeyi ile dışlama yoluyla zorbalık yapma ve dışlama yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma (kurban) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre iletişim becerileri düzeyi arttıkça dışlama yoluyla zorbalık yapma ve dışlama yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma (kurban) oranı azalmaktadır.
31. İletişim becerileri düzeyi ile söylenti çıkarma ve yayma yoluyla zorbalık yapma ve söylenti çıkarma ve yayma yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma (kurban) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre iletişim becerileri düzeyi arttıkça söylenti çıkarma ve yayma yoluyla zorbalık

yapma ve söylenti çıkarma ve yayma yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma (kurban) oranı azalmaktadır.

32. İletişim becerileri düzeyi ile eşyalara zarar verme yoluyla zorbalık yapma ve eşyalara zarar verme yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma (kurban) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre iletişim becerileri düzeyi arttıkça eşyalara zarar verme yoluyla zorbalık yapma ve eşyalara zarar verme yoluyla yapılan zorbalığa maruz kalma (kurban) oranı azalmaktadır.

33. İletişim becerileri düzeyi ile cinsel zorbalık yapma ve cinsel zorbalığa maruz kalma (kurban) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre iletişim becerileri düzeyi arttıkça cinsel zorbalık yapma ve cinsel zorbalığa maruz kalma (kurban) oranı azalmaktadır.

5.2. Tartışma

5.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumlarına Yönelik Tartışma

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin cinsiyetlerine göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin cinsiyeti açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Bulgulara göre ortaokula devam eden kız öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatüre baktığımızda, cinsiyet değişkeninin farklı grupların iletişim becerileri üstünde kimi zaman anlamlı kimi zaman da anlamsız sonuçlar verdiği görülmektedir. Toy (2007: 102) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinin erkek öğrencilerden daha iyi olduğunu bulmuştur. Akyol (2011: 76) ergenlerdeki iletişim becerilerinin yordayıcılarını çalıştığı araştırmasında yine kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi iletişim becerileri düzeyine sahip olduğunu bulmuştur. Dalkılıç (2011:58) ilkokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada iletişim becerilerinin cinsiyet açısından anlamlı farklılaşmadığını tespit etmiştir. İçaçan Arkçı (2024: 44) yetişkinlerde çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının şiddete yönelik tutum ve iletişim becerileri üzerine etkisini incelediği tezinde, iletişim becerileri ölçeği toplam puanının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Gündüz'ün (2023: 62) araştırmasında yer alan bulgulara göre de erkekler ve kadınlar arasında iletişim becerileri açısından anlamlı bir farklılık

bulunmamıştır. Erdoğan (2022: 39) ise yaptığı araştırmada 18-35 yaş aralığındaki örneklem grubu ile çalışmış ve erkeklerin iletişim beceri düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde cinsiyete göre değişiklik göstermeyen, iletişim becerileri açısından kadınların daha iyi düzeyde olduğu ya da erkeklerin daha iyi düzeyde olduğunu destekleyen birçok farklı çalışma yer almaktadır. Araştırmaların örneklem gruplarının özellikleri incelendiğinde, iletişim beceri düzeylerinin cinsiyete göre değişiklik gösterme sebebinin; bireylerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, yetiştikleri çevre, aldıkları eğitim gibi nedenlerle değişiklik gösterdiği düşünülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin anne çalışma durumuna göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin annelerinin çalışma durumu açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Usta da (2024: 36) benzer sonuca ulaşmış anne çalışma durumunun bireylerin iletişim düzeyi üzerinde anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Bireylerin çocukluk dönemlerinde bağlanma stilleri düşünüldüğünde, çocuğun sürekli yanında olmaktan ziyade, ihtiyaçlarına doğru zamanda cevap vermenin önemli olduğu bilinmektedir. Ve erken çocukluk döneminde kurulan bu bağlar çocukla olan iletişimin temeli olarak kabul görür (Kılıç ve Kümbetlioğlu, 2016, s.389). Çocukların aile ile olan iletişiminin temellerinin bebeklik döneminde başlaması, anne çalışma durumunun çocuğun iletişim becerilerini etkilememesini destekler niteliktedir.

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin spor eğitimi alma durumuna göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin spor eğitimi alma durumu açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Çiçek (2018: 840) yetişkin bireylerde spor yapanlar ile yapmayanların iletişim becerilerini karşılaştırdığı çalışmasında, düzenli spor yapanların iletişim becerilerinin spor yapmayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu bulgusuna varmıştır. Hergüner ve Yaman'ın (1997: 100) üniversite öğrencilerinin spor yapmalarının iletişim becerileri üzerindeki etkisini incelediği araştırmada ise öğrencilerin spor yapmalarının iletişim beceri düzeyleri üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer sonuca araştırmasında Topçu da (2018: 48) ulaşmıştır. Örneklem grubunu lise öğrencilerinden seçtiği araştırmasında, öğrencilerin spor yapmalarının iletişim beceri

düzelelerine etki etmediği sonucuna ulaşmıştır. Fakat araştırmasının sonunda kullandığı kaynaklara dayanarak öğrencilerin düzenli spor yapmalarının ve yaşlarının iletişim beceri düzeyini yordadığı varsayımına ulaşmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin yaş ve sınıf düzeyine göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatürde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Eren (2016: 57) yaptığı araştırmada üniversite öğrencileri ile çalışmış ve yaş ile sınıf düzeyinin öğrencilerin iletişim becerileri üzerinde etkisinin olduğunu belirlemiştir. Gündüz (2023: 67) yine üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada yaşa göre iletişim becerileri üzerinde anlamlı farklılık tespit etmiştir. Bu bulguların tam tersi yönünde sonuçlanan araştırmalar da olmuştur. İçaçan Arkı, 2024; Yenel, 2023; Erdoğan, 2022) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarına göre iletişim becerileri üzerinde yaş değişkeninin anlamlı farklılık oluşturmadığı ölçümlenmiştir. Soyaltın da (2022: 65) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada sınıf düzeyinin iletişim becerileri üzerinde etkisinin olmadığını kaydetmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin okul türüne göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin okul türü açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Turan (2023: 75) lise öğrencilerinin iletişim becerilerini incelediği araştırmasında resmi lise, imam hatip lisesi, özel lise, teknik lise ve Anadolu lisesi olmak üzere 5 ayrı okul türünde; iletişim becerilerinin zihinsel ve duygusal alt boyutlarında anlamlı farklılık bulmuştur. Bireylerin çeşitli gelişim evrelerinde edindikleri kazanımların artması bu durumu açıklayabilir.

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin anne ve baba eğitim düzeyine göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Türkel (2010: 95) sportif faaliyetlere katılım düzeyi ile iletişim beceri düzeylerini araştırdığı çalışmasında, ilköğretim öğrencilerinin anne-baba eğitim düzeyleri ile öğrencilerin iletişim becerileri arasında anlamlı farklılık bulamamıştır. oban (2018: 46) alışmasında araştırmamızın aksine, spor eğitimi alan öğrencilerin anne-baba eğitim düzeyinin, iletişim becerileri ile doğru orantılı olarak arttığını bulmuştur.

Ortaokul öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyinin kardeş sayısına göre gösterdiği değişkenliği tespit etmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Test sonucuna göre iletişim becerileri düzeyi, kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermemektedir. Özcan (2023: 72) ve Turan da (2023: 61) ergenlerin iletişim becerilerini inceledikleri araştırmalarında kardeş sayısının iletişim beceri düzeyine etkisinin olmadığı bulgusunu elde etmiştir.

5.2.2. Ortaokul Öğrencilerinin Zorbalık Davranışlarının ve Zorbalığa Maruz Kalmalarının (Kurban) Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumlarına Yönelik Tartışma

Ortaokul öğrencilerinin zorba ve kurban davranışlarının çeşitli değişkenlere göre yapılan analiz sonuçlarına ve bu konuda yapılan diğer araştırma verilerine bu bölümde yer verilecektir.

Satan (2006: 82-105) araştırmasında erkeklerin kızlara göre daha fazla zorba davranışlar gösterdiğini, zorbalık davranışlarının özel ilköğretim okullarında resmi ilköğretim okullarından daha fazla olduğunu, öğrencilerin yaşının zorbalık üstünde etkisi olmadığını, anne ve babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin anne ve babaları ilköğretim mezunu olan öğrencilerden daha az zorbalık eğiliminde olduğunu bulmuştur. Satan'ın araştırması cinsiyet, yaş ve okul türü değişkenleri açısından araştırmamızı destekler niteliktedir. Anne- baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulması örneklem grubunun sahip olduğu farklı sosyo-kültürel çevreyle açıklanabilir. Gökler (2007), araştırmasında zorba ve kurbanlık statüsünde cinsiyete göre anlamlı farklılık bulmuş, özellikle fiziksel ve sözel zorba boyutlarında erkeklerin ortalamasının daha yüksek olduğunu kaydetmiştir. Bu araştırmada bizim araştırmamız ile cinsiyet açısından aynı sonucu vermektedir. Arslan (2008: 62-67) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada kızlarda kurban oranını daha yüksek, erkeklerde ise kızlara göre hem zorba hem kurban oranını daha yüksek, okulunu sevmeyenlerde zorba ve kurban oranlarını yüksek bulurken, ailenin algılanan ekonomik düzeyine, anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulamamıştır. Bu sonuca göre zorbalığın tek yordayıcısının aile ortamı olmadığı düşünülebilir. Sipahi (2008: 60-72) ilköğretim 6. ve 7. Sınıfa devam eden öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada; zorbalık düzeyinin erkeklerde daha fazla olduğunu, sosyoekonomik düzey ile zorbalık arasında anlamlı ilişki olmadığını, öğrencilerin depresif olma durumu ile zorbalık arasında anlamlı fark olduğunu, algılanan okul başarısı ile zorba ve kurban

arasında anlamlı fark bulamadığını, öğrencilerin okulu sevme durumu ile ilgili zorba ve kurban arasında anlamlı ilişki bulamadığını kaydetmiştir. Cinsiyet ile ilgili bulgular çalışmamızı destekler niteliktedir. Ailenin sosyoekonomik durumunun öğrenciler üzerinde zorbalık açısından etkin olmaması, aile ile kurulan bağların önemini vurgulamaktadır. Keskin (2010: 79-88) araştırmasında yine cinsiyet açısından değerlendirme yaptığında erkeklerin kızlardan daha fazla zorbalık yaptığını, zorbalığın ile aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığını, özel okullarda okuyan öğrencilerin devlet okulunda okuyanlara göre daha fazla zorbalık yaptıklarını, anne-baba eğitim düzeyi ile zorbalık arasında anlamlı farklılık olmadığını ve yine kardeş sayısı ile zorbalık davranışının anlamlı farklılık göstermediğini belirtmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriler araştırmada elde ettiğimiz bulguları destekler niteliktedir. Ergün (2015: 50-60) Zorba ve kurban davranışlarını sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiğini, kurban boyutunda cinsiyet açısından fark olmadığını ama zorbalık boyutunda erkeklerin kızlardan daha fazla zorbalık gösterdiğini, okulu sevmeyen öğrencilerin diğer öğrencilere göre zorba ve kurban davranışlarını daha fazla gösterdiklerini, ailede ekonomik sıkıntı yaşayan öğrencilerin daha fazla zorba ve kurban davranışları gösterdiğini, anne-baba birlikteliği ve zorba- kurban arasında anlamlı ilişki bulamadığını, aile içi şiddete tanık olan öğrencilerin zorba ve kurban davranışlarının daha yüksek olduğunu, aile içinde şiddete maruz kalan öğrencilerin zorba ve kurban davranışlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Aile yaşantısının bireyin üzerindeki etkisi düşünüldüğünde aile içinde şiddete maruz kalan ve tanıklık eden öğrencilerin zorbalık davranışını göstermeleri ya da zorbalığa maruz kalmaları durumu açıklanabilir. Açıl (2015: 135) araştırmasında sosyo-ekonomik açıdan iki farklı bölgede yaşayan öğrencilerde zorba kurban davranışlarını incelemiş, anne çalışma durumuna göre bizim çalışmamızın aksine anlamlı veriler elde etmiştir. Buna göre sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan bölgede yaşayanlar arasında anneleri çalışmayanların daha fazla zorbalık davranışı gösterdiğini kaydetmiştir. Bu sonuçta yine ailenin çocuğun sürekli yanında olmasından ziyade, doğru zamanlarda ona destek vermesi ve çocukla olan iletişiminin doğru kurulmasının önemini vurgulamaktadır.

Literatüre yansıyan birçok araştırma incelendiğinde zorba ve kurban davranışlarının özellikle cinsiyet açısından çoğunlukta erkeklerin aleyhine olacak yönde farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu durum erkek öğrencilerin fiziksel anlamda kızlara

göre daha gelişmiş olmasından kaynaklı olabilir. Yine yapılan araştırmalarda zorbalığın alt boyutlarına bakıldığında ilişkisel anlamda kızların erkeklere göre daha fazla zorbalık gösterdiği vurgulanmıştır. Bizim çalışmamızda dışlama zorbalık alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı fark bulunmasa da kızların ortalamaları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Bu durum diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Kızlar fiziksel şiddet uygulamak yerine karşı tarafa zarar vermek için, ortamdaki soyutlama, yalnızlaştırma eylemlerine başvurmaktadır. Spor yapmanın bireyin öz-disiplin kazanmasında etkili olduğu düşünülerek, öğrencilere spor eğitimi alma durumları sorulmuştur. Fakat bu noktada göz ardı edilen durum spor eğitimini ne kadar süredir aldıkları hususudur. Düzenli spor yapanlarda zorba davranışların daha az olduğu yönünde çalışmalar vardır. Bizim araştırmamızda spor eğitimi alanların daha fazla zorbalık yaptıkları ve maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu farkın öğrencilerin düzenli ve uzun süreli spor yapmaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yaş değişkeni açısından bakıldığında, yaş ilerledikçe zorba davranışların arttığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Bu durumun da ergenlik dönemine yaklaşılması ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Ergenlik sürecinde bireylerin daha agresif davranışlar sergilemeye ve saldırganlık, şiddet gibi olumsuz davranışlara daha yatkındırlar. Yine okul türü açısından yapılan değerlendirmelerde, okul rehber öğretmenleri ile de yapılan görüşmelere benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Özel okullarda devlet okullarına göre zorbalığın daha fazla olduğu sonucu bulgulanmıştır. Bu durumun özel okullarda okuyan öğrencilerin ailelerinin ebeveyn tutumları, okula olan tutumları ve yine öğrencilerin ailelerinden yansıyan bu düşüncelere iştirak etmeleri ile alakalı olabileceği düşünülmektedir. Anne-baba eğitim düzeyine göre birçok araştırmada farklı sonuçlar elde edilmiştir. Anne-baba eğitim düzeyinden daha çok çocukla kurulan doğru bağlar, çocukla olan iletişime yansır ve bu bağ ise sadece ailenin eğitim düzeyi ile ilgili değildir. İncelenen araştırmalarda kardeş sayısına göre zorba ya da zorbalığa maruz kalma davranışının farklılık göstermediği belirlenmiştir, bizim çalışmamızdaki veriler de bu sonuçları destekler niteliktedir.

5.2.3. Ortaokul Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeyleri ile Zorbalık Davranışı Gösterme ve Zorbalığa Maruz Kalma Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma

Araştırmanın temel problemi iletişim beceri düzeyi ile akran zorbalığı arasında ilişki olup olmadığı şeklindeydi. Buna istinaden analizler sonucu elde edilen bulgular

öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri ile akran zorbalığı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğunu kanıtlamıştır. Araştırmanın amacı okullarda yaşanan ve giderek artan akran zorbalığı ile öğrencilerin iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu kapsamda literatür taramasına geniş perspektiften bakılmış, akran zorbalığı ile iletişim becerileri kavramları ile ilişkili olan kavramlara da araştırma içerisinde yer verilmiştir. Literatürde akran zorbalığı ile iletişim becerileri ilişkisini lise grubu üzerinde inceleyen bir çalışmaya rastlanmıştır. Sönmezay (2010: 105) araştırmasında liselerde zorbalığın, sosyal destek ve iletişim becerileriyle ilişkisini incelemiştir. Buna göre lise öğrencilerinin iletişim becerileri arttıkça, zorba ve kurban davranışlarında azalma olduğu, sosyal destek arttıkça kurban davranışlarının azaldığı fakat zorbalığa etki etmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu konudaki önerileri zorbalığı önleme çalışmalarına öncelikle aileden başlanması yönündedir. Ergenlerle iletişim konusunda ailenin bilinçlendirilmesi, öğretmenlerin zorbalığı erken dönemde fark etmesi için bilinçlendirilmesi ve okullarda zorbalığın önlenmesine yönelik yeni programların geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Hisar (2018: 6) madde kullanım bozukluğu, saldırganlık ve öfke arasındaki ilişkide aile iletişiminin etkisini araştırdığı çalışmada; zorbalık eğilimi olan kişilerin öfke kontrolünün zayıf olduğu, iletişim düzeyi iyi olanların ise öfke kontrolünün de iyi olduğu bulgusuna varmıştır. Bu durumda zorbalığı etkileyen faktörlerden kabul edilen öfke kontrolünü ve öfke dışı vurumunu iyileştirmek amacıyla iletişim becerilerinden yararlanılabileceğini destekleyen sonuçlar elde edildiği düşünülebilir. Demir (2022: 4) ise çalışmasında spor seyircilerinin iletişim becerileri ile fiziksel-sözel zorbalık davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İletişim becerisi yüksek olan spor seyircilerinin düşük olanlara göre daha az fiziksel-sözel zorbalık davranışı sergilediklerini tespit etmiştir. Bu sonuçlar araştırmamızda elde ettiğimiz verileri destekler niteliktedir. Aytaç (2020: 17) lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık düzeylerini ebeveynlerle iletişim ve akran ilişkileri açısından incelemiştir. Elde ettiği sonuçlara göre aile iletişiminde diyalog boyutunun arttıkça siber zorbalık ve mağduriyetinin azaldığını, internet bağımlılığının düştüğünü bulgulamıştır. Siber zorbalık da teknolojinin hayatımızın içinde olduğu dönemde önemli zorbalık türleri arasında yer almaktadır. Özellikle çocukların cinsel zorbalığa dahil olan “istemediği halde cinsel içerikli konuları konuşmaya zorlama, cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma” davranışlarını telefon, tablet gibi iletişim araçlarıyla yapması siber zorbalığa girmektedir. Öğrencilerin aile olan iletişiminin

siber zorbalığı ve maruz kalmayı iyileştirici olarak kullanılması araştırma bulgularına yönelik alınacak önlemler arasında yer alabilir. Bıyık (2016: 6) siber mağduriyet ve iletişim becerileri üzerinde yaptığı çalışmada; meslek yüksekokulu öğrencilerinin siber mağduriyet ve iletişim becerileri arasında anlamlı ilişki bulamamıştır. Bu durum bireylerin yaş ve eğitim düzeyleri ile açıklanabilir. Aynı çalışmada bilgisayar kullanım süresi arttıkça iletişim beceri düzeyinin azaldığını da bulmuştur. Bu araştırmanın sonucuna bakılarak zorbalığı önlemede iletişim becerilerini arttırmayı hedefliyorsak, öğrencileri bilgisayar kullanımı ve süresi konusunda bilinçlendirmenin faydalı olabileceği düşünülmektedir. Şevkin (2008: 18) 4. ve 5. sınıf öğrencilerine problem çözme ve arabuluculuk eğitim programı düzenleyerek deney grubunda saldırganlık ve çatışma çözme stilleri üzerindeki etkisine bakmıştır. Eğitim programının içerisinde iletişim becerileri başlığı da yer almaktadır. Eğitim alan öğrencilerin saldırganlık düzeyi, kontrol grubundaki öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Bu çalışma da bize iletişim becerilerinin saldırganlık dolayısıyla akran zorbalığı üzerinde etkisinin olduğunu göstermektedir. Daha önceki çalışmalarda kız öğrencilerin iletişim becerilerinin erkek öğrencilerden daha yüksek bulunduğunu belirtmiştik. Bu çalışmada uygulanan eğitim programının kız öğrenciler üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını, erkekler üzerinde daha etkili olduğunu göstermiştir. Bu durum erkek öğrencilerin saldırganlığı içeren fiziksel alt boyutta kızlardan daha yüksek puan almasından kaynaklanıyor olabilir. Yıldırım (2012: 16) lise öğrencilerine şiddetsizlik eğitim programı uygulayarak, saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve şiddetsizliğe ilişkin görüşleri üzerindeki değişikliği incelemiştir. Program sonunda eğitim alan öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin azaldığını, empati becerilerinin geliştiğini gözlemlemiştir. Empati, iletişim becerilerinin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan öğrencilerin iletişim becerileri ve kişiler arası ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesi, şiddet davranışlarında ise azalma görülmesi, araştırmamızın sonucunu kanıtlamaya destek olmaktadır. Aytekin (2015: 6) ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeyini ebeveyn kabul red algısı ve demografik değişkenler açısından incelemiştir. Cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, sosyoekonomik düzey gibi demografik değişkenler açısından anlamlı farklılıklar bulamasa da 8.sınıfa devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeyinin alt sınıftakilerden daha yüksek olduğunu saptamıştır. Sınıf düzeyi ilerledikçe zorba ve zorbalığa uğrama davranışlarının arttığını destekleyen başka çalışmalar da mevcuttur. Araştırmamızın çalışma grubunu

ortaokul öğrencilerinden seçerken tam da bu konu dikkate alınmıştır. Ortaokul seviyesinde zorbalığın arttığı düşünüldüğünde, bu çalışma zorbalığa önleyici olarak iletişim becerilerinin geliştirilmesinde geç kalınmamasının önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Özdemir (2014: 68) kadın futbol ve voleybolcuların iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerini incelediği araştırmasında, kadın voleybolcuların , kadın futbolculara göre daha yüksek iletişim beceri düzeyine sahip oldukları ve bununla beraber yıkıcı saldırganlık düzeylerinin kadın futbolculardan daha düşük olduğunu kaydetmiştir. Yine bu çalışmada, araştırmamızın sonucunu destekler niteliktedir. Yıldırım (2015: 1) hokeycilerin iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerini incelemiştir. Elde ettiği sonuçlar bizim de araştırmamızla paralellik göstermektedir. Genel olarak hokeycilerin iletişim becerilerinin yüksek olduğunu ve yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık düzeylerinin de düşük olduğunu bulgulamıştır. Demircioğlu (2020: 8) ortaokul öğrencilerinin oyun bağımlılığı, saldırganlık düzeyleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmanın sonucuna göre iletişim becerileri düşük olan bireylerin, kendini ifade edemediği için saldırganlığa başvurduğunu, bu durumun da kişilerarası ilişkilerini bozarak bireyin yalnızlaşmasına sebep olduğunu ve bu yalnızlığın ise bireyi oyun bağımlılığına ittiğini tespit etmiştir. Sonuç olarak doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan çalışmaların çoğu iletişim becerileri ile saldırganlık, zorbalık arasında negatif yönlü ilişki olduğunu bulgulamıştır. Bireylerin iletişim becerilerinin yüksek olması kişiler arası ilişkilerde düzenleyici rol oynadığından, kişinin kendini doğru ifade etmesini ve karşısındakini doğru anlamasını sağlamaktadır. Bu da bireyin karşılaştığı problemlerde saldırganlık, şiddet ve zorbalık göstermeden sorunlarını çözmeye yardımcı olmaktadır.

5.3. Öneriler

Bu çalışmada, ortaokula devam eden 5-6-7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin akran zorbalığı davranışı ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada yapılan analizler sonucu elde edilen bulgulara göre önerilere bu bölümde yer verilmiştir.

5.3.1. Araştırmacılara Öneriler

- Araştırma Bolu İli Merkez İlçesindeki ortaokullarda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın farklı sosyo-kültürel çevrelere sahip öğrenciler üzerinde de

uygulanması konu üzerinde daha geniş kapsamlı veriler elde edilmesini sağlayabilir.

- Araştırmada kullanılan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu, zorba ve kurban olmak üzere iki ayrı ölçekten oluşmaktadır. Öğrencilerin cevaplayacağı soru sayısı 106'dır. Araştırma sırasında öğrencilerin sorulara cevap verirken bir süre sonra sıkıldıkları gözlemlenmiştir. Bu sebeple uygulamalarda hassas davranılması ve yönergelerin doğru hazırlanması önem arz etmektedir.
- Araştırmalarda kullanılan demografik bilgiler birbirleri ile benzerlik göstermektedir. Farklı demografik bilgilerin araştırmalarda kullanılması araştırmanın kapsamının genişletilmesini sağlayabilir.

5.3.2. Uygulayıcılara Öneriler

- Öğrencilerin genel olarak zorba davranışları tanımlamakta zorlandıkları ve maruz kaldıkları davranışların zorbalık olarak nitelendirmekte zorlandıkları görülmüştür. Bu durumda öncelikle yapılması gereken öğrencileri zorbalık ile ilgili bilinçlendirmektir. Bu bilinçlendirme; yaratıcı drama oyunları ile, konuya yönelik videolar izletilerek ya da kitaplar okunarak, sunum olarak yapılabilir.
- Saldırganlık, şiddet ve zorbalık bir başkasının haklarını ihlal etmekten geçer. Bu durumda yine öğrencilere kazandırılması gereken niteliklerin başında toplumsal kültür ve kurallar gelmektedir. Ailede başlayan ilk bilgiler ilerleyen yaşlarda okul ile desteklenmektedir. Okul ise bireyleri topluma hazırlar. Okullardaki müfredatlarda hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders içeriklerinde her ne kadar toplumsal kültür yansıtılmaya çalışılsa da yeterli olmadığı görülmektedir. Bu durumda eğitimin uygulayıcıları öğretmenler ve uzmanlarla iş birliği yaparak daha etkin öğretim programları ve ortamları hazırlanabilir.
- Okullardaki rehberlik birimleri tarafından öğrencilere çeşitli testler yapılarak, zorbalık davranışı eğilimi gösteren öğrencilerin tespiti yapılabilir, öğrenciye sosyal destek verilebilir. Bunların sistematik ve kayıt altına alınarak yapılması ise öğrencinin zorbalık ya da zorbalığa maruz kalma açısından oluşturduğu riski denetlemek için önem arz etmektedir.

- Okullarda zorbalık yapan öğrenci için gelişim karnesi hazırlanabilir ve öğrencinin normalleşme sürecinde kaydettiği gelişmeler bu rapora işlenebilir. Böylelikle öğrencide kalıcı öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilebilir.
- Birçok araştırmada iletişim becerileri eğitiminin öğrencilerin saldırganlık düzeyleri üzerinde işe yaradığı kaydedilmiştir. İlkokullardan itibaren iletişim dersleri müfredata dahil edilebilir. Uzmanlar tarafından bu eğitimler okullarda verilebilir, eğitim çıktıları rehber öğretmenler tarafından düzenli olarak denetlenebilir. İhtiyaç duyulduğu takdirde bireysel eğitimlerle desteklenebilir.
- Birçok bölgede veli bilgilendirme seminerleri düzenlenmektedir. Bu seminerlerin pilot uygulamalardan çıkartılarak, bölge ihtiyacına göre düzenlenip daha sistematik hale getirilmesi sağlanabilir. Böylelikle okul-öğretmen-aile ve öğrenci arasında iş birliği artırılarak öğrencinin gelişimine katkı sağlanabilir.
- Spor yapanların iletişim becerilerinin yüksek olduğunu bulgulayan araştırmalar vardır. Sporun öz-disiplin kazandırma bireyler üzerinde etkisi vardır. Bu etkiden de faydalanarak çocukların profesyonel olarak spor yapmaları teşvik edilebilir. Spor yapan, öz disiplinini sağlayabilen bireyler saldırganlık davranışından uzaklaşacaktır.
- Çocukların en çok etkilendiği ortamlardan biri internettir. Bu sebeple, çocukları şiddete yöneltecek ve çocuklar için uygun olmayan içeriklere ulaşımı engellenmelidir.
- Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirecek grup etkinlikleri okullarda rehberlik servisi tarafından aktif olarak uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aaron, R. V., Benson, T. L., & Park, S. (2015). Investigating The Role Of Alexithymia On The Empathic Deficits Found İn Schizotypy And Autism Spectrum Traits. *Personality and Individual Differences*, 77, 215-220.
- Açıl, S. (2015). *Ortaöğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı; Sosyo - Ekonomik Açıdan Farklı İki Bölgede Bulunan Ortaöğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karşılaştığı Akran Zorbalığının Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akyol, Ü. (2011). *Ergenlerde İletişim Becerilerinin Yordayıcıları Olarak Öz-Duyarlık ve Mizah Tarzları* (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Muğla.
- Arslan, S. (2008). *Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Atasayar, M. (2011). *Ergenlerin Aleksitimik Özelliklerinin Psikolojik Belirtileri ve Yaşam Doyumları ile İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Atasoy Karakaya, Z. (2023). *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Avcı, Ö. (2019). *Duygusal Zekâ ve İletişim*, (2.Baskı). İstanbul: Beta.
- Ayas, T., & Pişkin, M. (2015). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(50), 316-324.
- Aytaç, Ö. (2021). *Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı Düzeyinin, Ebeveynlerle İletişim ve Akranlarla İlişkiler Açısından İncelenmesi: İzmir Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.

- Aytekin, E. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyinin Ebeveyn Kabul Red Algısı ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aziz, A. (2023). *İletişime Giriş*, (7. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bennett, T., vd. (1999). Popüler ve Popüler Kültür Politikası, N. Güngör (Der.), *Popüler Kültür ve İktidar*, Ankara: Vadi, 53-73.
- Bertagne, P., Pedinielli, J. L., & Marliere, C. (1992). L'alexithymie. Evaluation, Données Quantitatives Et Cliniques [Alexithymia. Evaluation, Quantitative And Clinical Data]. *L'Encephale*, 18(1), 121–130.
- Bıyık, Y. (2016). *Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Arasında Siber Mağduriyet, Kişisel Özellikler ve İletişim Becerileri İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Butcher, J. N., Mineka, S., & Hooley, J. M. (2013). *Anormal Psikoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cooke, D. J. (1996). Psychopathic Personality In Different Cultures: What Do We Know? What Do We Need To Find Out?. *Journal of Personality Disorders*, 10(1), 23-40.
- Cüceloğlu, D. (2024). *İnsan İnsana*, (81. Baskı). İstanbul:Kronik Yayınları.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde Akran Zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çiçek, G. (2018). Spor Yapan ve Yapmayan Yetişkin Bireylerin İletişim Becerileri Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Electronic Turkish Studies*, 13(19).
- Çoban, M. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyi ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kilis İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Dalkılıç, M. (2011). *İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyi ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi).

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Demir, S. (2022). *Spor Seyircilerinin İletişim Becerileri ile Fiziksel Sözel Zorbalık Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Demircioğlu, R. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı, Saldırganlık Düzeyleri ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yapısal Eşitlik Modellemesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Dodge, K. A., & Conduct Problems Prevention Research Group. (2007). Fast Track Randomized Controlled Trial To Prevent Externalizing Psychiatric Disorders: Findings From Grades 3 To 9. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 46(10), 1250-1262.

Dokur, M. ve Profeta, Y. (2006). *Aile ve Çift Terapisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Dökmen, Ü. (2004). *Yarına Kim Kalacak? Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Varolmak Gelişmek Uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Elliott, M. (1997). 101 Ways to deal with bullying. A guide for parents. London: Hodder-Stoughton.

Erdoğan, D. (2022). *Algılanan Ebeveyn Tutumları ve İletişim Becerilerinin Depresif Duygulanımla İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Gedik Üniversitesi/ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Eren, E. E. (2016). *Psikoloji Bölümü Öğrencileri ile Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Empati Düzeyleri, İletişim Becerileri ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ergün, N. (2015). *Erken Ergenlerde Okul, Aile ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Erözkan, A. (2005). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(22), 135-149.
- Ersanlı, K., & Balcı, S. (1998). İletişim Becerileri Envanterinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2(10), 7-12.
- Geçikli, F. (2016). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Gladden, R. M., Vivolo-Kantor, A. M., Hamburger, M. E., & Lumpkin, C. D. (2014). Bullying surveillance among youths: Uniform definitions for public health and recommended data elements, version 1.0.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, R. Ü. (2023). *Üniversiteye Devam Eden Öğrencilerin Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Çocukluk Çağı Narsisizminin İletişim Becerilerini Yordama Gücü*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Hergüner, G., & Yaman, Ö. G. M. (1997). Sporun Üniversite Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerine Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 95-1001.
- Hisar, T. (2018). *15-25 Yaş Arası Bireylerde Madde Kullanım Bozukluğu, Zorbalık ve Öfke Arasındaki İlişkide Aile İletişiminin Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İçaçan Arkçı, E. (2024). *Yetişkinlerde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılarının Şiddete Yönelik Tutum ve İletişim Becerileri Üzerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Jondeau, E. ve Rockinger, M. (2003). Conditional Volatility, Skewness and Kurtosis: Existence, Persistence and Comovements. *Journal of Economic dynamics and Control*, 27(10): 1699-1737.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Çinkır, Ş. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. Kuram ve

Uygulamada Eğitim Yönetimi, 34(34), 236-253.

- Karlı, Necmi. “Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık ve Dindarlık İlişkisi”. *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (Haziran 2020), 305-338.
- Kaya, A. (Ed.), (2016). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (9.Baskı). Ankara:Pegem Akademi.
- Kesimli, İ. G. (2013). Saldırganlık ve Vandalizm. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 3(1), 157-170.
- Keskin, T. (2010). *İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi) Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, T., & Kümbetlioğlu, M. (2016). Bağlanma Stillerinin İletişim Becerilerine Etkisini Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 381-396.
- Kıyıcı, F. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. <https://avesis.atauni.edu.tr/resume/downloadfile/fkiyici?key=1b180efc-1722-4496-9db9-cd2e3dbd433d>. (24.03.2024)
- Koç, B., Terzi, Y., & Gül, A. (2015). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ile Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *International Journal of Turkish Literature, Culture, Education*, 4(1).
- Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri ile Akademik Başarıları, İletişim ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler:(Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma)*.(Doktora Tezi).Anadolu Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Künüçen, H. , vd. (2003). *Meslek Yüksekokulları İçin Genel İletişim*. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.

- Linton, R. (1945). *The Cultural Background Of Personality*. Appleton-Century.
- McDougall, J. (1982). Alexithymia: a Psychoanalytic Viewpoint. *Psychother Psychosom* 38:81-90.
- Namlı, G. (2020). Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Medipol Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Odabaşı, Y., Oyman, M. (2002). *Pazarlama İletişimi Yönetimi*, (15.Baskı). Eskişehir:MediaCat.
- Olweus, D. (1995) Bullying Or Peer Abuse At School: Facts And İntervention. *Current Directions in Psychological Science*, 4:196-200.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Blackwell Publishers.
- Oskay, Ü. (2017). *İletişimin Abc'si*, (6.Baskı).İstanbul: İnkilap.
- Özbek, Ö. Y., & Taneri, P. O. (2022). İlkokullar İçin Akran Zorbalığı Önleme Modülünün Tanıtımı/Introduction of the Prevention of Peer Bullying Module for Primary Schools. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 55-87.
- Özcan, S. B. (2023). *Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin Öz-Şefkat Düzeyleri ve İletişim Becerileri Üzerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, N. (2014). *Kadın Voleybol ve Futbolcularda İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Özdemir, N., & Abakay, U. (2017). Kadın Voleybol ve Futbolcularda İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Padgett, S., & Notar, C. E. (2013). Bystanders Are the Key to Stopping

- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler*, 2 (2), 531-562.
- Pişkin, M. ve Ayas, T (2011). Akran Zorbalığı Ölçeği: Çocuk Formu. *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 23, 1-12.
- Satan, A. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler ile İlişkisi* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü* (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005), 627.
- Sipahi , H.T. (2008). *İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler* (Doktora Tezi) Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Soyaltın, A. (2022). *Ortaokul Dönemi Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile İletişim Becerileri, Duyusal ve Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sönmezay, H. (2010). *Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek ile İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şevkin, B. (2008). *“Müzakere (Problem Çözme) ve Arabuluculuk” Eğitim Programının İlköğretim 4. – 5. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözüm Stilleri ve Saldırganlık Eğilimleri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tan, H.M. (2023). *60 – 72 Aylık Çocuklara Yönelik Hazırlanan İletişim Becerileri Eğitim Programının Çocukların İletişim Becerileri ve Akran İlişkileri Üzerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taneri, P. O., Özbek, Ö. Y., Akduman, N., & Şahin, A. Akran Zorbalığını Önlemede

Bibliyoterapi Yönteminin Kullanımı. X. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi, 61.

Taylor, GJ (1984). Aleksitimi: Tedavi İçin Kavram, Ölçüm ve Çıkarımlar. *Amerikan Psikiyatri Dergisi*, 141 (6), 725–732.

Tekeli, Ş. (2018). “Çocukluk Dönemi Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Yetişkinlik Dönemindeki Aleksitimi ve Empatik Eğilim ile İlişkisi”. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Telman, N., & Uzunkoca, Ü. (2018). *İletişimin Temel Alanlarına Psikolojik Bakış*. Ankara: Nobel.

Topcu, Y. (2019). *Farklı Statüdeki Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Alışkanlıkları Empatik Eğilim ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

Toy, S. (2007). *Mühendislik ve Hukuk Fakülteleri Öğrencilerinin İletişim Becerileri Açısından Karşılaştırılması ve İletişim Becerileriyle Bazı Değişkenler Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Turan, A. (2023). *Ergenlerin Duygu Düzenleme ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çankırı.

Tutar, H., Yılmaz, M. K. Ve Eroğlu, Ö. (2017). Genel ve Teknik İletişim, (7.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu. [https://sozluk.gov.tr/\[24.03.2024\]](https://sozluk.gov.tr/[24.03.2024])

Türkel, Ç. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyi ile Sosyal Uyum ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Türkoğlu, N. (2004). *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara "Toplumsal İletişim" Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: Babil.

- Usta, E. (2024). *Erken Çocukluk Dönemi Sosyal Gelişim ve İletişim Becerilerinin Anneye Ait Değişkenlerle İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul)
- Uzunsakal, E., & Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- World Health Organization. <https://www.who.int/> [24.03.2024]
- Yenel, V.N. (2022). *Evli Bireylerin İletişim Becerilerinin Evlilik Yaşam Doyumu ve Aile Yılmazlığına Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. (2015). *Hokeycilerin İletişim Becerileri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Yıldırım, R. (2012) Akran Zorbalığı, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, Ekim 2012.
- Yıldırım, T. (2012). *Şiddetsizlik Eğitimi Programının Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimleri, Empati Düzeyleri ve Şiddetsizliğe İlişkin Görüşleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

EKLER

EK-1: İl MEM Onayı

T.C.
BOLU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-39307281-605.01-101397992
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Gizem SARIER)

02/05/2024

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarih ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) Sayılı Genelgesi
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğünün 16.04.2024 tarih ve 2400013916 sayılı yazısı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, tezli yüksek lisans programı öğrencisi Gizem SARIER'in "Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında, ilimiz Merkez ilçede bulunan Atatürk Ortaokulu, Sakarya Ortaokulu, Akşemseddin İmam Hatip Ortaokulu, 15 Temmuz İmam Hatip Ortaokulu, Bolu Özel Final Ortaokulu ve Bolu Özel İsbet Ortaokulu'nda öğrenim gören öğrencilere uygulama yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınıza da uygun görülmesi halinde olularınıza arz ederim.

Dr. Cemil SARICI
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Fatih DAMATLAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge görevli olarak veya iletilenler için geçerlidir.
Adres : Talimdir Mahallesi Nişpeti Fırat Kısakörek-1 Bulvarı No:99 Merkez/BOLU
Talebe No : 0 (374) 286 14 42
E-Posta : stat@gelatlaso14@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@ta01.kep.tr
Belge Değerlendirme Adresi : <https://www.tckb.gov.tr/meb-ehyt>
İlgi İçin : Gözay VELİZİT Memur
Unvan : Memur
İletişim Adresi: meb@bel1.kep.tr Faks:3742581430
Bu belge görevli olarak veya iletilenler için geçerlidir. <https://evlaksorgu.meb.gov.tr> adresinden 5bcb-17fe-38b3-aa2a-9682 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2:Ölçek Kullanım İzinleri

Re: İletişim Becerileri Envanterini Kullanım İzni Hakkında

 Seher Balcı <[redacted]>
Kime Gizem SARIER

  Yanıtla Tümünü Yanıtla

 Bu iletiyi 14.03.2024 03:13 tarihinde yanıtladınız.

 İletişim becerileri ENVANTERİ 2017 (3).doc
80 KB

Gizem Merhaba
Ölçeğimizi kullanmanız bizede mutlu eder
Konunuzu bizimle paylaşırsanız sevinirim
Prof. Dr. Seher BALCI ÇELİK

Kimden: "Gizem SARIER" <[redacted]>
Kime: "Seher Balcı,Eğitim Fak.,5370" <[redacted]>
Gönderilenler: 7 Şubat Çarşamba 2024 22:33:50
Konu: İletişim Becerileri Envanterini Kullanım İzni Hakkında

Sayın Seher hocam,
Ben Sabahattin Zaim Ün.v. Yüksek lisans öğrencisi Gizem Sarier.
Pdr alanında yüksek lisans yapmaktayım, tezimi ortaokul öğrencileri üstüne hazırlamaktayım, ölçeğinizle ilgili çalışmalarınızı okudum,
Siz de takdir ederseniz tez çalışmamda ölçeğinizi kullanmak istiyorum.

Re: Ölçek İzni Hakkında

 Tuncay Ayas <[redacted]>
Kime Gizem SARIER

  Yanıtla Tümünü Yanıtla İlet

 Bu iletiyi 19.04.2024 11:19 tarihinde ilettiniz.

 AKRAN ZORBALIĞI ERGEN FORMU PUANLAMA.docx
16 KB

 AKRAN ZORBALIĞI ÖLÇEĞİ ERGEN FORMU 6[1].6.2006.doc
147 KB

Kolay gelsin

Prof. Dr. Tuncay AYAS
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD

Gizem SARIER <[redacted]>, 12 Şub 2024 Pzt, 21:31 tarihinde şunu yazdı:

Sayın Tuncay hocam,
Ben Sabahattin Zaim Ün.v. , Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Lisansüstü eğitim öğrencisi Gizem Sarier.
Yüksek Lisans tez çalışmamı iletişim becerileri ve akran zorbalığı ilişkisi üzerine yazmayı hedefliyorum.
Çalışmalarınızı dikkatle inceledim, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunu siz de takdir ederseniz çalışmamda kullanmak istiyorum.

EK-3:Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Bu çalışma, Ortaokul öğrencilerinin Akran Zorbalığı ile İletişim Becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmaktadır. Çalışmadan elde edilecek bulgular sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak olup kişisel bilgiler istenmeyecektir. Aleyhenize bir durum gelişmeyeceği hususunda sizi temin ederim. Çalışma gönüllük esasına dayanmaktadır. Çalışma sırasında herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık duymanız durumunda çalışmayı sonlandırabilirsiniz.

Araştırmacı
Gizem SARIER

NOT: Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatli bir şekilde okuyarak cevaplayınız. Sizin için uygun olan seçeneğin kutucuğuna (X) işareti koyunuz ve cevapsız soru bırakmayınız.

İlginiz ve katılımınız için teşekkür ederim.

1. Yaşınız	:	☐ 11 Yaş	☐ 12 Yaş	☐ 13 Yaş	☐ 14 Yaş +
2. Cinsiyetiniz	:	☐ Kız	☐ Erkek		
3. Sınıf Düzeyiniz	:	☐ 5.Sınıf	☐ 6.Sınıf	☐ 7.Sınıf	☐ 8.Sınıf
4. Okul Türünüz	:	☐ Özel Ortaokul	☐ Resmi Ortaokul	☐ Resmi İmam Hatip Ortaokulu	
5. Annenizin eğitim düzeyi	:	☐ İlkokul	☐ Lise	☐ Üniversite	☐ Lisansüstü
6. Babanızın eğitim düzeyi	:	☐ İlkokul	☐ Lise	☐ Üniversite	☐ Lisansüstü
7. Anneniz çalışıyor mu?	:	☐ Evet	☐ Hayır		
8. Kaç kardeşiniz? (siz dahil)	:	☐ Tek Çocuğum	☐ 2	☐ 3	☐ 4 ve üstü
9. Herhangi bir spor dalında eğitim alıyor musunuz? Yazınız	:	☐ Almıyorum	☐ Alıyorum	.....	

EK-4: İletişim Becerileri Envanteri

İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ

Aşağıda insan ilişkileriyle ilgili tutum ve davranış ifadeleri bulunmaktadır. Genel olarak insanlarla iletişim kurarken nasıl davrandığınızı, neler düşündüğünüzü ve neler hissettiğinizi anlatan aşağıdaki ifadelerin size uygunluk derecesini belirtmeniz istenmektedir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. İfadeler, "Her zaman, Genellikle, Bazen, Nadiren, Hiçbir zaman" karşılığındadır. Her ifadeye ilişkin beş seçenekten yalnız birini işaretlemeniz ve cevapsız bırakmamanız gerekmektedir. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız. Formun üzerine kişisel bilgilerinizi belli edecek ifadeler yazmayınız. Elde edilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Envanterin doldurulmasında gerekli özeni göstereceğinizi umar, katkılarınız için teşekkür ederim.

Gizem SARIER

	Her Zaman	Genellikle	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
1. İnsanları anlamaya çalışırım.					
2. İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne baktığım halde sözlerini dinlemediğim olur.					
3. Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmekte zorluk çekerim.					
4. Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim.					
5. Genelde eleştirilmekten hoşlanmam.					
6. Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim.					
7. Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırım					
8. Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı veririm.					
9. Karşımdaki kişiyi dinlerken hayal kurarım.					
10. Başkaları konuşurken sabırsızlanırım; onların sözünü keserim					
11. İnsanları dinlerken sıkıldığımı hissederim.					
12. Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incilmeden iletirim.					
13. Konuşurken ilk adımı atmaktan çekinmem.					
14. Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım.					
15. Karşımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmasam bile fikirlerine saygı duyarım.					
16. İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim.					
17. Karşımdaki kişinin konuşmaya ve dinlemeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım.					
18. Yanlış tutum ve davranışlarımı kolaylıkla kabul ederim.					

İletişim Becerileri Envanteri

EK-5:Akran Zorbalığı Ölçeği Ergen Formu

Sayfa 3

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri rahatsız ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlere; a) ne sıklıkla uğradığınızı ve b) ne sıklıkla yaptığınızı ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir.

Adınızı ve soyadınızı yazmayınız ve sorulara lütfen dürüst cevap veriniz. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve hiç kimseye gösterilmeyecektir.

Hepinize şimdiden teşekkürler.

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen hergün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen hergün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak güdüklenme										
3	Saç ve kulak çekme										
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekanı göç kullanarak terk etmeye zorlama										
7	Çimdik alma, ısırma										
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldırmaya										
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme										
10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma										
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma										
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma										
13	Tekme-tokat alma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma										
14	Bıçak, muşta, tomavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldırmaya veya korkutma										
15	Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırmaya ya da korkutma										
16	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özürleriyle alay etme										
17	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme										
18	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşça gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap) takma										
19	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme										
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme										
21	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma.										
22	Tehdit etme										

EK-6: Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Gizem SARIER

E-mail:

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans

2019 – 2024 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü.

Lisans

2007 – 2011 Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi.

Pedagojik Formasyon

2018-2019 İstanbul Üniversitesi

Devam Eden Eğitimler

Tercih ve Kariyer Danışmanlığı (Sertifika Programı)

B. MESLEKİ DENEYİM

2017 – 2021 Sınıf Öğretmenliği (Kamu Ücretli)

2017 – 2020 İstanbul İsmek Mesleki Eğitimlik

2023 – ..... Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Görevlisi